

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sabine Lundstedt

Försiktighetsprincipens tillämpning i praxis

Examensarbete
20 poäng

Handledare: Annika Nilsson

Miljörätt

Ht 2002

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	3
1.1	Bakgrund	3
1.2	Syfte och frågeställningar	3
1.3	Metod och material	4
1.4	Uppsatsens disposition	5
1.5	Validitet och reliabilitet	5
1.6	Avgränsningar	6
2.	TILLSTÅNDSBESLUT	7
2.1	Formerna för prövning	7
2.1.1	Miljödomstolens roll som prövningsinstans	7
2.1.2	Förfarandet vid ansökningsmål	8
2.2	Miljökonsekvensbeskrivning	8
2.3	De allmänna hänsynsreglerna	9
2.4	Andra regler att ta hänsyn till	12
3	FÖRSIKTIGHETSPRINCIPEN	15
3.1	Bakgrund	15
3.2	Försiktighetsprincipen i miljöbalken	15
3.2.1	Grundläggande mål	15
3.2.3	Bästa möjliga teknik	17
3.3	En ekonomisk avvägning	18
3.3.1	Tolkning av skälighetsregeln	18
3.4	Försiktighetsprincipen i internationell kontext	20
3.4.1	Försiktighetsprincipens roll i internationell rätt	20
3.4.2	Kommissionens tolkning av försiktighetsprincipen	21
3.4.2.1	Inledning och syfte	21
3.4.2.2	Riskanalys	22
3.4.2.2.1	Riskbedömning	22
3.4.2.2.2	Riskhantering	22
3.4.2.2.3	Omvända bevisbördan	23
4	FÖRSIKTIGHETSPRINCIPEN I TILLÄMPNING	24
4.1	Praxis om vattenverksamhet	24
4.1.1.	Lerkil	24
4.1.1.1	Analys av Lerkil	26

4.1.2 Magelungen	27
4.1.2.1 Analys Magelungen	27
4.1.3 Skellefteåkanalen	28
4.1.3.1 Analys Skellefteåkanalen	29
4.1.4 Avvecklingsförfarande av bergrum	30
4.1.4.1 Analys Avveckling av bergrum	31
4.1.5 Storsjön	31
4.1.5.1 Analys Storsjön	32
4.2 Broverksamhet	32
4.2.1 Säveåbro	32
4.2.1.1 Analys Säveåbro	34
4.2.2 E4-bro	34
4.2.2.1 Analys av E4- bron	35
4.2.3 Flodpärlmusslor	36
4.2.3.1 Analys Flodpärlmusslor	37
4.3 Miljöfarlig verksamhet	37
4.3.1 Hagfors	37
4.3.1.1 Analys Hagfors	38
4.3.2 Arsenik	39
4.3.2.1 Analys Arsenik	39
4.3.3 Expancel	40
4.3.3.1 Analys Expancel	41
4.3.4 Biogas	42
4.3.4.1 Analys Biogas	43
4.3.5 Rockhammar	44
4.3.5.1 Analys av Rockhammar	44
4.4 Strandskyddsdispens	45
4.4.1. Gäststugufallet	45
4.4.1.1 Analys Gäststugufallet	46
4.4.2. Båthus	46
4.4.2.1 Analys Båthus	47
4.4.3 Fritidshus	47
4.4.3.1 Analys Fritidshus	47
4.4.4 Överklagande av strandskyddsdispens	48
4.4.4.1 Analys Överklagande av strandskyddsdispens	48
4.5 Övrigt	49
4.5.1 Stenindustribuller	49
4.5.1.1 Analys Stenindustribuller	50
4.5.2 Täkt	51
4.5.2.1 Analys Täkt	51
4.5.3 Döda handfallet	51
4.5.3.1 Analys Döda handfallet	52
4.5.4 Transportkylservice	52
4.5.4.1 Analys Transportkylservice	53
4.5.5 Hundhållning	53
4.5.5.1 Analys Hundhållning	55
5. SLUTSATSER	56
5.1 Sammanfattande analys	56
5.2 Egna reflektioner	58

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka huruvida miljödomstolen tar hänsyn till försiktighetsprincipen i bedömningen av tillståndsansökningar. Detta har gjorts genom en undersökning av rättsfall från miljödomstolens fem säten under tre månaders tid.

I teoridiskussionen har det framkommit att försiktighetsprincipen skall tillämpas vid osäkerhet om verksamhetens eller åtgärdens effekt, för att undvika skada och olägenhet på människors hälsa och miljö.

Av undersökningen och analysen framkommer att miljödomstolen eftersträvar försiktighetsåtgärder och i många fall har omfattande undersökning gjorts för att uppnå så hög skyddsnivå som möjligt. Dock finns en stark tendens att planbestämmelserna går före försiktighetsprincipen när miljödomstolen bedömer tillståndsansökningar från offentliga verksamheter. I dessa fall gäller frågan inte huruvida verksamheten skall tillåtas eller ej, eftersom det redan är avgjort i tidigare beslut. Därför blir miljödomstolens uppgift i princip att se till att miljökonsekvenserna skall bli så små som möjligt, genom diverse försiktighetsåtgärder som oftast regleras i villkoren till domslutet.

Miljökonsekvensbeskrivningen som verksamhetsutövaren måste lämna in i samband med ansökan ligger till grund när miljödomstolen bedömer om tillräcklig undersökning och bevisning har skett. Till hjälp har miljödomstolen remissinstanser med expertiskunskap att granska MKB:n. Om det finns små brister i undersökningen kompletteras denna, annars blir det avslag. I analysen har det dock framkommit att vid statliga myndigheters ansökningar har ofta bristande bevisning kompenserats genom att miljödomstolen villkorar tillståndet. Detta innebär att verksamhetsutövaren kan starta verksamheten trots osäkerhet kring hur stor påverkan blir på hälsa och miljö – vilket medför att bevisbördan blir aningen tyngre för privata tillståndsansökningar i jämförelse.

Eftersom försiktighetsprincipen i vissa fall tillämpas genom att tillstånden villkoras, läggs det en börda på tillsynsmyndigheten att kontrollera att villkoren uppfylls. Detta är inte optimalt eftersom tillsynsmyndighetens resurser inte är tillräckliga.

Förkortningar

MB	Miljöbalken
Prop.	Proposition
MKB	Miljökonsekvensbeskrivning
Lst	Länsstyrelsen
MHN	Miljö- och hälsoskyddsnämnden
Kap	Kapitel
RF	Regeringsformen

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Miljöhantering har blivit av allt centralare betydelse i vårt samhälle. Inte minst för företag har miljöfrågor, från att för bara trettio år sedan varit ett ytterst perifert fenomen, blivit en daglig punkt på agendan. Från att ha varit ett ont måste som företagen försökt slingra sig undan, innebär miljö idag ett nytt tänkande om hur viktigt bevarande av miljön är, och ett sätt att skapa "good will". Det finns mycket att vinna på att som företag certifiera sig med någon miljömärkning.

Insikten om att naturresurser inte är outtömliga och att hur vi behandlar miljön direkt påverkar vår hälsa har resulterat i utförligare lagar och regler om vår samvaro med naturen. 1999 kom den nya miljöbalken i vilken man formulerat ett mer enhetligt och täckande regelverk. Tillkomsten av de allmänna hänsynsreglerna och den viktiga och omdiskuterade försiktighetsprincipen skulle göra det lättare att veta vad som gällde, implementera EU-regler i svensk lag och följa den nya miljötanken att främja en hållbar utveckling.

Vad de allmänna hänsynsreglerna innebär för verksamhetsutövare enligt lagboken, med dess restriktioner och möjligheter, är en sak, men det är svårare att få insikt i hur dessa lagar omsätts i praktiken. Detta var anledningen till att jag blev intresserad av hur den konkreta tillämpningen går till i verkligheten. Jag ville även att uppsatsen skulle komma till användning och därför tog jag kontakt med J&W, som även de var intresserade av innebörden av den nya miljöbalkens tillämpning och mitt valda ämne.

Uppsatsen handlar om hur miljödomstolen tillämpar de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken, främst försiktighetsprincipen, vid tillståndsansökningar. För att nå insikt om detta har jag gjort en rättsfallsstudie av tre månaders domar från miljödomstolarna runt om i Sverige.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att redogöra för försiktighetsprincipens konkreta tillämpning i praxis genom att undersöka hur miljödomstolen ställer sig till utredning och bevisfrågor vid ansökan om tillstånd.

Frågeställningar:

- Har försiktighetsprincipen behandlats fullt ut?
- Hur miljödomstolen ställt sig till utredning och bevisfrågor och hur mycket utredning som har gjorts?
- Hur har miljödomstolen ställt sig till eventuella brister i undersökningen?
- Vem har fått bevisbördan och hur mycket måste sökaren bevisa för att sägas ha gjort allt som krävs?
- Har kraven lett till orimliga krav för verksamhetsutövaren att bevisa miljöpåverkan, i somliga fall?
- Hur har miljödomstolen bemött skälighetsregeln?
- Går allmänna intressen före försiktighetsprincipen

Frågeställningen utgår från de allmänna hänsynsreglerna i kap 2 MB.

Övriga frågor som jag reflekterar över är proportionaliteten i bedömningen, om det finns orättvisor vid tillämpningen och om tillämpningen av försiktighetsprincipen i vissa avseende får en negativ konsekvens.

1.3 Metod och material

Metoden är en kvalitativ innehållsanalys av rättsfall. För att kunna genomföra undersökningen har först relevant litteratur som berört ”*de allmänna hänsynsreglerna*” studerats. I undersökningen har jag utgått från rättsfall under tre månaders tid, från första kvartalet av år 2001 och dessa fall har hämtats från de fem miljödomstolarna i Sverige. Eftersom MB är relativt ny gör jag inga undersökningar av tidigare praxis och lagstiftning avseende försiktighetsprincipen. Detta, eftersom det ej är relevant att studera gammal praxis då ny praxis skapats i och med att ”*de allmänna hänsynsreglerna*” utgör ett nytt kapitel (2) i MB. Litteraturen på området är fortfarande mycket tunn, EU-reglerna gäller dock. Därför har relevanta utlåtande från kommissionens rekommendationer på området inhämtats, för att sätta in den svenska lagstiftningen i ett vidare perspektiv.

Av ca 150 rättsfall har jag i en första sortering plockat ut ett femtiotal rättsfall som kunde vara intressant för mitt syfte. I denna grovsortering valde jag bort domar, dömda efter miljöskyddslagen, vitesföreläggande och rättsfall som berörde avgifter. Vidare var vissa rättsfall inte tillräckligt belysande för min undersökning. Några av de som inte tagits med har jag dock hänvisat till för att belysa liknade rättsfall. Vissa rättsfall har fått större utrymme i uppsatsen p.g.a. att de varit intressantare ur någon synvinkel. Efter en detaljerad sammanfattning av samtliga rättsfall reviderades sammanfattningarna och därefter refererades respektive rättsfall. Jag återger även diskussionerna som förts, framförallt med vikt på försiktighetsåtgärderna. Det ska dock påpekas att det inte främst är hur

försiktighetsåtgärderna rent tekniskt skall utföras, utan vilka åtgärder som vidtagits, som är det väsentliga. För att ta reda på hur miljödomstolen ställt sig i dessa frågor har jag tittat på hur diskussionen i rättsfallen ser ut. Denna innefattar motstående intressen, myndighetens yttrande, samt sakkunnigas och andras inställningar, kommentarer och åsikter. Det är relevant för undersökningen att se hur de olika organen resonerat sig fram till sina åsikter och beslut eftersom det ofta är många olika faktorer som påverkar utfallet. Tidvis blir referaten av diskussionerna ganska omfattande eftersom det är hur argumenten har behandlats och bedömts av domstolen som är det intressanta.

1.4 Uppsatsens disposition

I uppsatsens inledande kapitel presenteras syfte, frågeställningar och metod. Därefter följer i andra kapitlet en allmän del om hur formerna för prövning ser ut och hur systemet är utformat för att tillgodose försiktighetsprincipen. Vidare förklaras översiktligt de allmänna hänsynsreglerna i kap 2 i MB som är relevanta för uppsatsen. I tredje kapitlet redogör jag mer ingående för försiktighetsprincipen och skälighetsregeln, dvs. hur de skall tillämpas, dess innebörd och andra regler som skall vägas in i bedömningen. Jag redogör även för hur kommissionen anser att försiktighetsprincipen skall tolkas och dess roll internationellt sett. I fjärde kapitlet som är själva undersökningen redogör jag för rättsfallen och hur diskussionerna i domen sett ut, vilka försiktighetsåtgärder som vidtagits och hur domen utformats med villkor och dylikt. Kapitlet är indelat i vattenverksamhet, broverksamhet, miljöfarlig verksamhet, strandskyddsdispens och övrigt. Jag gör, efter varje rättsfall, en analys av de undersökta rättsfallen och diskuterar de intressanta aspekterna som framkommit. I femte kapitlet gör jag en sammanfattande analys och även de egna funderingar och idéer som väckts under arbetets gång.

1.5 Validitet och reliabilitet

Eftersom jag av tid- och platsskäl inte haft utrymme att ta med MKB:n i rättsfallen, har jag förlitat mig på att det som är av väsentlig betydelse beskrivits i domen. Tillvägagångssättet för att vidta försiktighetsåtgärder beskrivs fullt ut i MKB: och kortfattat i rättsfallen. Jag har inte möjlighet att ta ställning till om det är "*bästa möjliga teknik*" som används eller inte varför jag inte har gått djupare in i diskussioner om detta. Vidare har referaten av rättsfallen i möjligaste mån skett ur ett objektiva perspektiv medan i analysen framkommer ett större mått av subjektivitet. Eftersom jag endast undersökt tre månader kan man inte, trots att alla fem miljödomstolarna inkluderats, dra några generella slutsatser då besluten inte nödvändigtvis utgör standard.

1.6 Avgränsningar

Jag har av utrymmesskäl valt bort rättsfall som bedömts enligt miljöskyddslagen och har även valt att inte reflektera över denna lag eller göra jämförelser mellan miljöbalken och miljöskyddslagen. Aktuella kapitel i MB för denna uppsats förutom kapitel två är framförallt reglerna för miljökonsekvensbeskrivning i kapitel 6, miljöfarlig verksamhet i kapitel 9 och vattenverksamhet kapitel 11. Även här har det varit en omöjlighet att gå djupare in på dessa regler och övrig lagstiftning även om det varit intressant. Det är inte de materiella reglerna som är huvudsaken utan hur man hanterar osäkerheten som varit utgångspunkten. I kapitel två har §§ 1,2, 4 och 9 fått den största uppmärksamheten.

En djupare undersökning som inkluderar MKB:n vore det ultimata, men omöjligt p.g.a. tidsaspekten. Detta hade varit möjligt om jag valt ut ett fåtal rättsfall men jag valde att ta med ett större antal rättsfall för att se hänsynen till försiktighetsprincipen av domstolarna i ett större perspektiv.

Det är viktigt att tillsynen över att villkoren verkligen efterföljs, för att miljöbalkens regler skall få tyngd i besluten. Tillståndsfunktionen och tillsynsfunktionen är dock två skilda processer varför den senare inte kommer att beröras djupare.

2. Tillståndsbeslut

2.1 Formerna för prövning

2.1.1 Miljödomstolens roll som prövningsinstans¹

De olika myndigheter som prövar mål och ärenden enligt miljöbalken (MB) samt föreskrifter (som meddelats med stöd av balken) är: miljödomstolen², Miljööverdomstolen, Högsta Domstolen (HD), regeringen, länsstyrelsen (Lst), kommunerna och centrala myndigheter. Jag kommer inte närmare förklara de olika instansernas roll utan endast vad miljödomstolen har för uppgifter. I och med miljöbalkens tillkomst har det inrättats miljödomstolar vid tingsrätterna i Stockholm, Växjö, Vänersborg, Östersund och Umeå. Samtidigt har Koncessionsnämnden för miljöskydd och vattendomstolarna försvunnit. Miljödomstolarna betraktas som "*särskilda domstolar*" utifrån rättegångsbalkens definition. Miljömål kan tas upp antingen i en myndighet eller direkt i miljödomstolen. Om ett mål inletts vid en myndighet är Miljööverdomstolen³ sista instans medan om det inletts i miljödomstolen är det HD som är sista instans.

”Miljödomstolen prövar som första instans:

- Tillstånd till större miljöfarliga verksamheter, s.k. A-anläggningar,
- Tillstånd till vattenverksamhet och vattenanläggningar, dock i normalfallet inte markavvattning,
- Ersättnings- och skadeståndsfrågor samt inlösen enligt 31 och 32 kap MB,
- Talan om förbud eller begränsning av verksamhet som inte omfattas av tillstånd till miljöfarlig verksamhet,
- Fördelning av solidariskt ansvar enligt reglerna i 10 kap. Om förorenade områden,
- Utdömmande av vite som förelagts med stöd av MB efter framställning av vitesmyndighet.

Miljödomstolen prövar som andra eller tredje instans (beroende på om kommunen eller länsstyrelsen har beslutat som första instans) överklagande av länsstyrelsens och centrala myndigheters beslut enligt MB.

Miljödomstolen prövar också efter överklagande tillsynsmyndighets beslut om sanktionsavgift enligt 30 kap.”⁴

¹ Rubenson, s. 105-106.

² Det framgår av 21 kap MB vilka som är mål i miljödomstolen.

³ Miljööverdomstolen måste meddela prövningstillstånd för att ta upp ett överklagat beslut eller dom från miljödomstolen.

⁴ Rubenson s. 106.

2.1.2 Förfarandet vid ansökningsmål

Reglerna för handläggning av tillståndsfrågor finns i MB 19-22 kap. Det är i princip samma regler som gäller för Miljödomstol, Länsstyrelse och Kommuner. Skillnaderna ligger i de olika typerna av mål respektive myndighet handlägger. 22 kapitlet behandlar förfarandet vid miljödomstolar vid ansökningsmål och i 1-2 §§ anges kraven på en tillståndsansökan. I 1 § anges bl.a. i 1 p. att ansökningen skall innehålla uppgifter, ritningar och den tekniska beskrivning som behövs för att bedöma verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning. I 2 p anges att en MKB enligt MB 6 kap skall upprättas och uppgifter lämnas om det samråd som skett enligt 6 kap 4-6 §§.

22 kap 2 § ger domstolen möjlighet att begära in kompletteringar av ansökan om denna är ofullständig och ge föreläggande om att avhjälpa bristen. Om detta inte görs får bristen avhjälpas på sökandens bekostnad tex. genom anlåtande av sakkunnig. Är bristerna så väsentliga att ansökan inte kan ligga till grund för något beslut får ansökan avvisas.⁵ För att tillvarata miljöintresset och allmänna intressen inom olika områden finns det enligt 22 kap 6 § en talerätt för andra myndigheter i tillståndsmål. Naturvårdsverket, Kammarkollegiet, länsstyrelsen och kommunen har talerätt.⁶ Kammarkollegiet bör agera och använda sin kompetens i vattenfrågor. Naturvårdsverket bör ha en aktiv roll och agera, i principiellt viktiga frågor och frågor som rör hel näringsgren eller är av omfattande natur, i syfte att verksamheten kommer att bedrivas för att uppfylla MB:s mål och i enlighet med hänsynsreglerna. Fiskeriverket skall enligt tredje stycket yttra sig om vattenanläggningens eller verksamhetens inverkan på det allmänna fiskeintresset samt föreslå de bestämmelser som behövs till skydd för fisket.⁷

2.2 Miljökonsekvensbeskrivning

Syftet med MKB framgår av 6 kap. 3 § vilket definieras som att "*identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekterna en planerad verksamhet eller åtgärd kan medföra, dels på människor, djur, växter, mark, vatten, luft, klimat, landskap, och kulturmiljö, dels på hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt, dels på annan hushållning med materia, råvaror och energi*". Avsikten med MKB är att den ur miljösynpunkt skall ge bästa möjliga beslutsunderlag och bidra till att verksamheten får så liten negativ miljöpåverkan som möjligt. Det är sökanden som har det fulla ansvaret för MKB:s innehåll (bevisbörderegeln). Oriktiga uppgifter eller utelämnande av fakta kan ge straffpåföljd enligt 29 kap 5 § eller att ansökan avslås.⁸ Det

⁵ Prop 1997/98:45 II s 236.

⁶ Genom MB 19 kap 5 § är MB 22 kap 6 § tillämplig även på mål som behandlas av länsstyrelse och kommun.

⁷ Prop 1997/98:45 II s 238-239.

⁸ Prop. 1997/98:45 II s. 56.

föreligger även en samrådspplikt som skall uppfyllas innan ansökan lämnas in som genom MB har delats upp i två steg. Den som avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som är tillståndspliktig skall enligt 6 kap 4 § först samråda med länsstyrelsen och enskilda som antas bli berörda. Efter samrådet skall länsstyrelsen fatta beslut om verksamheten kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Om Lst anser att den kan medföra en betydande miljöpåverkan skall ett utökat samråd hållas enligt MB 6 kap 5 § där ett förfarande med miljökonsekvensbedömning sker som sedan ligger till grund för upprättandet av MKB:n. Verksamhetsutövaren skall även samråda med andra statliga myndigheter, kommuner, organisationer och den allmänhet som antas bli berörd. Samrådet skall avse verksamhetens lokalisering, omfattning och utformning samt miljöpåverkan och MKB:s innehåll. Anledningen till att ha ett samrådsförfarande i två steg är att öka allmänhetens inflytande genom att alla berörda parter ska ha möjlighet att påverka beslutsprocessen på ett tidigt stadium. Vad en MKB skall innehålla finns detaljerat i 6 kap. 7 § MB.⁹

Tillståndsansökan¹⁰ skall enligt 22 kap. 1§ 3p. de uppgifter finnas som behövs för att miljödomstolen skall kunna bedöma och pröva hur de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. har iakttagits av sökanden. För att bedöma om hushållning med energi och råvaror iakttagits skall uppgifter lämnas om energi, råvaror och andra ämnen som kommer att användas. Likaså skall kretsloppsprincipen iakttagas och uppgifter är därför nödvändiga om användningen av kemikalier, återvinning och återanvändning samt avfallshantering och att produktvalsprincipen är uppfylld. Förutom dessa uppgifter skall sökanden även enligt 4 och 5 p komma med förslag till skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått samt förslag till hur verksamheten skall kontrolleras. I vattenmål skall även sökanden lämna uppgifter om det finns fastigheter som berörs av vattenverksamheten och i så fall erbjuda ersättningsbelopp till sakägarna. I vattenmål finns ytterligare bestämmelser om ansökningens innehåll i 7 kap 4 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. MKB har avgörande betydelse för prövningen genom att den utgör beslutsunderlag så att domstolen har möjlighet att se konsekvenserna av verksamheten. Utan denna skulle det vara omöjligt att avgöra miljöpåverkan och huruvida sökanden har iakttagit försiktighetsprincipen. Om MKB:n ej godkänts måste denna kompletteras för att tillstånd skall kunna lämnas.

2.3 De allmänna hänsynsreglerna

De allmänna kraven på hänsyn till människors hälsa och miljön återfinns i MB 2 kap. Hänsynsreglerna har delvis funnits i tidigare lagstiftning men har delvis utvecklats i MB. Reglerna gäller alla som bedriver eller avser att

⁹ Prop 1997/98:45 II s. 273-284.

¹⁰ Enligt 22 kap. 1§ 3p.

bedriva en verksamhet eller företa en åtgärd¹¹. I andra stycket 1 § definieras vad som avses med den åtgärd som kan aktualisera kravreglerna som *"något som inte är av försumbar betydelse i det enskilda fallet"*¹². Hänsynsreglerna är rättsligt bindande och utgör dessutom allmänna handlingsnormer för alla och envar genom att slå fast vissa riktlinjer för hur miljö- och hälsorisker skall motverkas. Hänsynsreglerna skall tillämpas vid tillståndsprovning av verksamheter även om de tillståndsprovvas enligt andra lagar, om ej annat föreskrivs i den andra lagen. MB:s materiella krav skall normalt ses som miniminivå. De nya hänsynsreglerna antas skärpa kraven på miljöfarlig verksamhet i vissa hänseenden genom att 1 kap. 1 § 2 st. MB ger en direkt anvisning om att dessa principer skall vara ett mål vid tillämpningen av hänsynsreglerna. Genom att reglerna nu får vidare tillämpningsområde mot tidigare lagstiftning är det därför tveksamt i vilken utsträckning äldre praxis inom miljöområdet kan ge någon vägledning annat än minimikrav.¹³

"Bevisbörderegeln" (1 §) föreskriver att då frågor prövas om tillåtlighet, tillstånd, godkännande och dispens eller tillsyn är det den som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd, som har skyldighet att bevisa att de har iakttagit hänsynsreglerna i detta kapitel. Anledningen till att bevisbördan ligger på verksamhetsutövaren är att verksamhetsutövaren är den som har mest fakta om, och är insatt i, hur verksamheten skall bedrivas. För att verksamhetsutövaren skall anses ha iakttagit hänsynsreglerna skall han genom utredningar visa att verksamheten kan bedrivas på ett miljömässigt godtagbart sätt i förhållande till kap 2.¹⁴

"Kunskapskravet" (2 §) ställer krav på att verksamhetsutövaren skall skaffa sig den kunskap som behövs om hälso- och miljöproblem, samt om möjligt hur dessa skall lösas, som är behövliga vid den praktiska tillämpningen av balkens bestämmelser. Kunskapskravet riktar sig till alla som utövar en verksamhet eller avser att vidta en åtgärd oavsett om det är fråga om näringsverksamhet, myndighetsutövning eller av enskilda personer. Kraven som ställs varierar i förhållande till vilken omfattning verksamheten eller åtgärden företas.¹⁵ Det är inte vem som handlar utan den eventuella effekten av handlandet som skall avgöra kunskapsnivån. Paragrafen får framförallt betydelse vid provning av tillståndsansökningar till miljöfarlig verksamhet, samt att kunskapskravet kan ställas som villkor för tillståndet genom föreskrifter om tex. olika typer av mätningar. Myndigheterna kan även avvakta med slutliga villkor om verksamhetens

¹¹ Bengtsson, s. 2:2.

¹² Åtgärder som saknar eller ha marginell betydelse för människans hälsa eller miljön eller som med hänsyn till sin karaktär inte rimligen bör omfattas av rättsligt bindande hänsynsregler, tex. Åtgärder som val av bostad och semestersysselsättning där en korrekt miljökonsekvensanalys är svår att göra.

¹³ Bengtsson, s. 2:4, Prop 97/98:45 II s. 13.

¹⁴ Prop. 1997/98:45 II s. 13.

¹⁵ Prop. 97/98:45 II s. 14. Speciella regler angående dessa krav se 6 kap samt 13 kap 8 § och 14 kap 7 §.

effekter är oklara, se 22 kap 27 §.¹⁶

"Försiktighetsprincipen" (3 §) är ett grundkrav för att minimera negativa miljöeffekter. Åtgärden som vidtas får inte inverka negativt på andras hälsa, miljön eller naturresurser utan att försiktighetsmått vidtas.

Försiktighetsmått skall förebygga, hindra eller motverka skada eller olägenhet för människors hälsa eller i miljön och bästa användbara teknik skall användas. Många olika försiktighetsmått kan vidtas så länge de inte är meningslösa ur skyddssynpunkt. Enligt andra stycket skall försiktighetsmått vidtas fortast möjligt då det finns skäl att anta att negativ skada kan uppkomma.¹⁷ Försiktighetsprincipen diskuteras vidare i tredje kapitlet.

I **"Lokaliseringsregeln"** (4 §) första stycket anges ett allmänt lämplighetskrav medan andra stycket kräver att lämpligaste alternativet för att uppnå ändamålet med en verksamhet eller åtgärd väljs. Platsvalet blir beroende av hur omfattande försiktighetsmått som behöver vidtas och konsekvenserna av lokaliseringen som kan uppstå, varför slutgiltigt beslut om ifall platsen är lämplig inte kan tas förrän även 3, 5, 6 och 7 §§ och eventuell MKB beaktats. Vidare skall lokaliseringen vara lämpligt i enlighet med 3 och 4 kap, samt inte heller inverka på skyddade områden enligt 7 kap.¹⁸

"Hushållnings- och kretsloppsprinciperna" (5 §) innebär att man skall hushålla med råvaror och energi och så långt möjligt återanvända och återvinna dessa. Paragrafen skall tillämpas i samverkan med 3, 4 och 6 §§ och tillsammans med 7 §.¹⁹ Regeringen har målsättningen sedan några år tillbaka att arbeta mot en kretsloppsanpassad samhällutveckling, vilket hushållningsprincipen²⁰ och kretsloppsprincipen²¹ ger uttryck för.²²

"Produktvalsprincipen" (6 §) innebär att vid användning eller försäljning av kemiska produkter och biotekniska organismer får denna produkt inte användas om likvärdigt men mindre riskabelt alternativ finns eller eventuellt undvika produkten helt. Ett förbud kan inte meddelas generellt för en produkt med hjälp av produktvalsprincipen utan bedömningen skall göras i varje enskilt fall.²³ Riskprovningen görs med hänsyn dels till sannolikheten att en skada skall inträffa, dels hur allvarliga effekterna kan bli.²⁴

¹⁶ Bengtsson s. 2:10, Prop. 97/98:45 I s. 211f.

¹⁷ Westerlund s. 32

¹⁸ Bengtsson 2:19.

¹⁹ Westerlund s. 34

²⁰ Hushållningsprincipen innebär att råvaror och energi skall användas så effektivt som möjligt och att förbrukningen skall minimeras.

²¹ Kretsloppsprincipen innebär att vad som utvinns ur naturen på ett uthålligt sätt skall kunna användas, återanvändas, återvinnas och bortskaffas med minsta möjliga resursförbrukning och utan att naturen skadas. Principen siktar mot slutna materialflöden.

²² Bengtsson s. 2:23

²³ Förbud kan meddelas med hjälp av 14 kap 24 och 25 §§ MB.

²⁴ Prop. 1997/98:45 II s. 22.

Ingripande med stöd av produktvalsprincipen får inte ske i strid mot Sveriges internationella åtaganden.²⁵

"Skälighetsregeln" (7 §) är en avvägningsparagraf till 2-6 §§. Kraven på försiktighetsmått vid verksamhet eller åtgärd skall inte överstiga en skälighetsgräns. Man skall beakta nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. Om det skulle visa sig i det enskilda fallet att åtgärderna är miljömässigt omotiverade får en miljöavvägning ske.²⁶ Jag återkommer till skälighetsregeln i avsnitt 3.

"Stoppregeln" (9 §) utgör ett högre försiktighetsmått som skall iakttagas då det finns risk för att en viss verksamhet eller åtgärd orsakar mycket stor skada på hälsa eller miljö. Trots att hänsynsreglernas höga krav uppfyllts kan en verksamhet ändå, om störningsnivån eller risknivån anses oacceptabel och medför verkningar som inte bör godtas, kunna stoppas.²⁷ Detta aktualiseras främst då försiktighetsmått som behövs för att eliminera miljö- och hälsoriskerna anses orimliga.²⁸ Andra stycket anger att det inte är tillåtet att bedriva riskfylld verksamhet eller vidta åtgärd som berör ett stort antal människor eller medför en avsevärd försämring av miljön. Avgörandet skall lämnas till regeringen som kan ge dispens och meddela tillstånd i undantagsfall enligt 10 § om verksamheten eller åtgärden anses vara av synnerlig betydelse från allmän synpunkt, exempelvis sysselsättningen. Det krävs dock en betydande nyttoövervikt²⁹

2.4 Andra regler att ta hänsyn till

Tilläggsbestämmelser för vattenverksamhet återfinns i miljöbalkens 11 kap. I detta sammanhang är det främst 6 § som är intressant, vilket är en materiell tilläggsbestämmelse som berör samhällsekonomisk övervikt och är en särskild förutsättning för vattenverksamhet. Denna avvägning kan medföra att vattenverksamheten inte tillåts även om den anses godtagbart enligt MB:s kap 2. Syftet är att hindra tillkomsten av vattenverksamhet och anläggningar som inte är motiverade ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Man skall då inte endast beaktas skador uttryckt i företagsekonomiska kostnader. För att få bedriva vattenverksamheten måste fördelarna från allmän och enskild synpunkt överväga kostnaderna samt skador och olägenheterna.³⁰ Dessutom enligt 1 kap 1 § 2st. skall det långsiktiga behovet av miljöförhållandet

²⁵ Bengtsson, 2:27.

²⁶ Westerlund s. 35

²⁷ Verksamheten kan tillåtas trots att väsentliga miljö- och hälsorisker förekommer om särskilda skäl föreligger enligt första stycket.

²⁸ Bengtsson s. 2:36.

²⁹ Bengtsson s 2:41. Vad som sägs i första och andra stycket gäller inte om regeringen har tillåtit verksamheten enligt 17 kap. 1, 3 eller 4 §.

³⁰ Bengtsson, s. 2:32, Westerlund, s. 112-113.

beaktas på så sätt att det allmännas kostnader för att bibehålla förutsättningarna för en hållbar utveckling finns med i avvägningen.³¹

Enligt 11 kap 23 § 2 p skall tillstånd lämnas till vattenverksamheter som anläggande av broar och annan vattenverksamhet för väg, järnväg, tunnelbana eller spårvagn vars anläggning har prövats i annan ordning. Eftersom andra myndigheter inte alltid har samma kompetens inom detta område måste vattenverksamheten prövas av domstolen. Dock är domstolen bunden av den tidigare bedömningen att verksamheten är tillåten, för att undvika motstridighet. Miljödomesten har trots detta möjlighet att stoppa verksamheten enligt stoppregeln och även att meddela villkor i enlighet med miljöbalken.

Det finns vidare i 12 kap 2 § en speciell avvägningsregel vid ansökningsprövning om täkttillstånd där skador på miljön skall vägas mot materialbehovet. Inte bara det omedelbara sambandet skall beaktas utan även tex. att täktmaterialen kan behöva bevaras för att härbärgera ett grundvattenmagasin eller för framställning av dricksvatten genom filtrering.³² Dessutom skall 3 och 4 kap MB vägas in, bl.a. vid tillståndsprövning och planering. Förhållandet mellan de specifika bestämmelserna angående täkt- och vattenverksamhet kontra skälighetsregeln är inte fullständiga i dagens läge.³³

Vid tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet som har beteckningen A el B³⁴ finns särskilda bestämmelser i 9 kap MB. Härigenom finns möjligheterna att generellt föreskriva om begränsningar och skyddsåtgärder som vissa företag skall tillämpa. Tillståndsprövningens inriktning är att pröva verksamhetens påverkan på omgivningen. Oftast blir utgången att ett tillstånd med villkor för utsläpp till mark, vatten och luft bestäms, samt villkor för bullerbegränsningar och utsläpps begränsande utrustning. Tillsynsmyndighetens möjlighet att, enligt 16 kap 8 §, meddela gemensamma villkor för olika verksamheter är en viktig punkt i tillståndsprövningen. Därför blir hänsynsreglerna utgångspunkten för tillståndsprövningen av miljöfarlig verksamhet, speciellt försiktighetsprincipen och lokaliseringsprincipen. Tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet regleras framförallt av både kapitel 9 och 2 i MB.

Reglerna gällande strandskyddsdispens berörs förutom av de allmänna hänsynsreglerna i kap 2 framförallt av kap 7 i MB, varför det blir svårare att ta ställning till försiktighetsprincipens och skälighetsregelns roll i miljödomestens bedömning. Enligt 7 kap. 25 och 26 §§ MB skall domstolen /prövningsmyndigheten väga allmänna intressen mot förekommande enskilda intressen. Interesseavvägning skall göras mot hur starka miljöintressena är samt ekonomiska och ideella intressen och beakta

³¹ Westerlund, s. 113.

³² Prop 1997/98:45 II s. 147.

³³ Bengtsson, s. 2:32.

³⁴ Enligt förordning SFS 1998:899, Rubenson s. 70

strandskyddets syfte. Såväl strandskyddets styrka som tillräckliga dispenskäl kan variera från fall till fall men utgångspunkten skall vara att strandskydd gäller och att *starka skäl* krävs för dispens.³⁵ Proportionalitetsprincipen³⁶ som kommit till uttryck i MB 7 kap 25 § riktar sig mot konflikten mellan äganderätt och miljöhänsyn, som framförallt får betydelse i strandskyddsfallen i undersökningen. I motiven till MB är förhållandet mellan skälighetsregeln och proportionalitetsprincipen inte klarlagt. En inskränkning i äganderätten får ej gå längre än som krävs för att syftet med skyddet skall tillgodoses. Vid tillämpningen av alla bestämmelser i MB som kan medföra ingrepp i den enskildes egendom gäller RF 2 kap.18 §. Detta innebär att varje medborgares egendom är tryggad mot ingrepp förutom då det kan motiveras för att tillgodose angelägna allmänna intressen.³⁷

En miniminivå som måste beaktas vid tillämpningen av hänsynsreglerna framgår av andra stycket i 7 §. Även om kravet på försiktighetsmått anses orimligt får kravet inte sänkas så att risk för att en miljö kvalitetsnorm enligt 5 kap. MB bli åsidosatt. Tillståndsmyndigheten har möjlighet att ompröva ett tillstånd (enligt MB 24 kap 5 § 2 st.) om verksamheten medverkar till att en miljö kvalitetsnorm överträds. Enligt denna paragraf kan högre krav ställas utöver vad som kan uppnås med "*bästa möjliga teknik*" i enlighet med art 10 i EG:s IPPC-direktiv 96/61. Följden skulle bli en produktionsminskning vilket egentligen går emot principen om att krav ej får ställas utöver vad som är ekonomiskt möjligt för ett normalt företag i branschen, men detta får ge vika i sammanhanget.³⁸ Hänsynskravet får inte heller strida mot ett EG-direktiv. Exempelvis så finns det i MB:s skydd av natur, 7 kap 27-29 §§, bestämmelser där Sverige åtagit sig att skydda områden som innehåller vissa särskilt skyddsvärda naturtyper eller arter.³⁹ Vidare föreskrivs i IPPC-direktivet att försiktighetsmått så långt möjligt skall bedömas utifrån verksamheten som helhet. En ytterligare begränsning av försiktighetsmålet är att det inte kan krävas att utövaren åläggs göra något som medför att verksamheten eller åtgärden får ett annat ändamål än vad som åsyftats, som exempelvis ändrade verksamhets- eller produktionsinriktningar.⁴⁰

Sammantaget kan sägas att det är svårt att förutse rättsläget vid olika avvägningssfall eftersom det finns så mycket att ta hänsyn till i olika sammanhang. Reglerna ställs mot varandra eller kombineras och förhållandena dessa emellan har inte helt klarlagts.

³⁵ Läs mer om intresseprövningen ang. strandskyddsdispens i Prop 1997/98:45 II s. 96-98.

³⁶ Uttrycks i paragrafen p.g.a. ett avgörande i Europadomstolen

³⁷ Prop. 1997/98:45 II s. 97.

³⁸ Ibid.

³⁹ Prop 1997/98:45 II s. 98-99. Dessa internationella åtaganden om skydd av naturområdena framgår av fågeldirektivet (79/409EEG), art- och habitatdirektivet 92/43/EEG samt av olika konventioner på området.

⁴⁰ Westerlund s. 32.

3 Försiktighetsprincipen

3.1 Bakgrund

Försiktighetsprincipen har även tidigare funnits i svensk lagstiftning, men har nu genom miljöbalken fått en större allmän räckvidd. Motsvarande försiktighetsprincip fanns i förarbetena till Miljöskyddslagen (1969:387) och i Lagen om kemiska produkter (1885:426). Den kommer i viss mån till uttryck i ML och LKP:s respektive 5§ och även i 6 § Hälsoskyddslagen (1982:1080) och 3 § Renhållningslagen (1979:596).⁴¹ Viktigt att notera är att det är först i nuvarande miljöbalk som försiktighetsprincipen uttryckligen blivit lagfäst.

3.2 Försiktighetsprincipen i miljöbalken

3.2.1 Grundläggande mål

2 kap 3 § är ett grundkrav för att minimera negativa miljöeffekter. Paragrafen är tillämplig på alla typer av verksamhet alltså inte bara de som är att beteckna som miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap 1 § MB. Åtgärden som vidtas får inte inverka negativt på andras hälsa, miljön eller naturresurser utan att försiktighetsmålet vidtas. Försiktighetsmåten skall förebygga, hindra eller motverka skada eller olägenhet för människors hälsa eller i miljön och bästa användbara teknik skall användas. En begränsning av verksamhet kan också vara ett försiktighetsmål. Många olika försiktighetsmål kan vidtas så länge de inte är meningslösa ur skyddssynpunkt.⁴² Försiktighetsprincipen tar sikte på "osäkerheten" vad åtgärden kan medföra för möjliga risker direkt och indirekt. Vad gäller osäkerheten om ett ämnes farlighet gäller motsvarande för miljöbalken, som sagts i motiven till miljöskyddslagen. Osäkerheten över ett ämnes farlighet skall inte gå ut över allmänheten, utan borde drabba den som släppte ut ämnet i luften eller vattnet. Den som tänkt släppa ut ett otillräckligt känt ämne, som det fanns grundad anledning att anta vara skadligt, måste kunna visa att man ej behöver befara några olägenheter. Då man inte kan bevisa, men det finns skäl att anta (en risk) att en verksamhet kan medföra skador och olägenheter på människors hälsa och för miljön, är verksamhetsutövaren skyldig att vidta försiktighetsmål.

Vad som menas med "Skada för människors hälsa" i paragrafens första stycke är tämligen lätt definierat och innefattar såväl fysisk som psykisk

⁴¹ Bengtsson 2:13.

⁴² Westerlund s. 32.

skada. Däremot är innebörden av ”*olägenhet för människors hälsa*” inte lika självklar. I 9 kap. 3 § definieras uttrycket som "en störning som enligt en medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig". Även här inbegrips både fysisk som psykisk påverkan. Också störningar som påverkar välbefinnandet som buller, lukt och termisk inomhusklimat omfattas av olägenhetsbegreppet. Bedömningen skall utgå från hur störningen uppfattas av människor i allmänhet och ej enbart av en enskild persons reaktion, men hänsyn skall tas till mer känsliga personer som exempelvis allergiker.⁴³ Med ”*skada och olägenhet för miljön*” avses påverkan på grund av utsläpp eller andra störningar men även påverkan på värdefulla natur- och kulturmiljöer eller den biologiska mångfalden, i form av utarmning. Skyddsvärda närområden enligt 7 kap och även misshushållning med naturresurser, energi eller material avses i denna definition. En individuell bedömning av försiktighetsåtgärderna måste göras eftersom förhållanden är olika. Man måste ta hänsyn till faktorer som riskens storlek, dess sannolikhet för miljöpåverkan och även känslighet och tidigare miljöbelastningar på området. Samma krav på försiktighetsmått ställs oavsett om verksamheten bedrivs i närings syfte eller om verksamheter är av offentlig eller ideell karaktär, med viss reservation för skälighetsbedömning.⁴⁴ Försiktighetsmått av många olika slag kan bli aktuella. Exempel på dessa är: tekniska åtgärder, metodval, olika åtgärder på marken, råvaru- och bränsleval, begränsningar av verksamheten men även lämnande av information är en försiktighetsåtgärd.⁴⁵ Genom miljöbalkens omfattande tillämpningsområde kan krav även ställas på sådana verkningar från verksamheter och åtgärder som inte sker genom användande av mark, byggnad eller anläggning som t ex transporter.⁴⁶

Eftersom syftet och tillämpningsområdet är så stort medför det att olika miljöhänsyn ibland ställs mot varandra vilket gör att bedömningen kan bli svårare, men samtidigt ger det möjligheter till samordningsvinster. Då miljöhänsyn ställs mot varandra exempelvis vid val av energiförsörjning bör man väga in de utsläpp som energianvändningen medför, förbrukning av icke förnybara källor, den miljöpåverkan som transporten drar med sig och de olycksrisker som de olika energislagen kan medföra. Exempel på samordningsvinster kan vara tex. att det vid prövning av en avfallsanläggning ställs villkor på anläggningens avfalls egenskaper. Då varje avfallslag behandlas med hänsyn till sina speciella egenskaper uppnås en ökad resurshushållning genom att återanvändning, återvinning och energiutvinning möjliggörs och möjligheten till att begränsa utsläppen från anläggningen ökar. Förutsättningen med en hållbar utveckling gör bedömningarna mer invecklade och det ställs större krav på myndigheters,

⁴³ Bengtsson s.2:13 , Prop. 1997/98:45 II s. 15, Rubenson s. 26.

⁴⁴ Bengtsson. s. 2:14.

⁴⁵ Fler exempel på försiktighetsåtgärder se Prop. 1997/98:45 II s 18.

⁴⁶ Prop. 1997/98:45 II s 15, 18. Förebyggande åtgärder kan även vidtas på angränsande områden och det framgår då av 28 kap 4 § MB när rätt till tillträde föreligger, dock med ersättningsansvar mot markägaren, se Bengtsson s. 2:14.

verksamhetsutövarers och domstolars förmåga att analysera varje unikt fall.⁴⁷

3.2.3 Bästa möjliga teknik

3 § 1st andra meningen anger ett krav på att bästa möjliga teknik skall tillämpas för att minimera hälso- och miljöpåverkan vid yrkesmässig verksamhet. Det finns två begrepp, det ena är ”bästa möjliga teknik” som används i svensk lagtext och det andra är ”bästa tillgängliga teknik” som ofta används internationellt.⁴⁸ Sveriges val av begreppet bästa möjliga teknik går längre än direktivets formulering och motiven betonar att vi skall tillämpa en striktare tolkning av teknikkravet.⁴⁹ I begreppet ”bästa möjlig teknik” avses både använd teknologi, som reningsmetoder och framställningssätt, men även hur anläggningen konstrueras, utformas, byggs, leds och drivs samt sättet för en avveckling av verksamheten.⁵⁰ Enligt motiven skall tekniken vara industriellt möjlig inom branschen ur både ett tekniskt och ekonomiskt perspektiv. Den måste vara tillgänglig och så utvecklad att den inte endast förekommer på experimentstadiet. Bedömningen skall ske ur ett helhetsperspektivet och väga in möjligheter som att teknik utnyttjar mindre miljöfarliga råvaror, återvinningsprodukter eller är energibesparande. Även metoden skall beaktas i de fall det går att undvika användningen av en kemisk produkt som kan ersättas med en mekanisk metod. Sökanden i tillståndsärenden kan av prövningsmyndigheten få ett föreläggande att utreda möjligheten att använda en viss känd teknik på verksamheten för att begränsa omgivningsstörningar. Vidare finns möjlighet att sätta frågor på provotid för att företagen skall ha möjlighet att testa eller undersöka nya tekniska metoder, vilket regleras i 22 kap. 27 § MB. I fall då verksamhetsutövaren anser att det ställs orimliga teknikkrav ligger bevisbördan på verksamhetsutövaren att bevisa detta. Det bör även poängteras att det inte alltid är tillräckligt att tillgodose ”bästa möjliga teknik” eftersom stoppregeln i 9 § kan hindra en verksamhet. Man får inte heller glömma bort grundsatsen att den metod skall väljas som bäst tillgodoser miljöbalkens syften.⁵¹

⁴⁷ Prop. 1997/98:45 II s. 16.

⁴⁸ Internationellt sett har ”bästa tillgängliga teknik” två olika definitioner. Enligt IPPC-direktivet 96/61 (rörande samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar) skall användandet av bästa tillgängliga teknik vara en ”grundläggande skyldighet” för verksamhetsutövaren. I direktivet 84/360/EEG (om bekämpning av luftföroreningar från industrianläggningar) beskrivs bästa tillgängliga teknik som ”det effektivaste och mest avancerade stadium vad gäller utvecklingen av verksamheten och tillverkningsmetoderna som anger en given tekniks praktiska lämplighet för att i princip utgöra grunden för utsläppsgrensvärden i miljöskyddande syfte. Den skall ha utvecklats i sådan utsträckning att den kan tillämpas inom den berörda branschen på ett ekonomiskt och tekniskt genomförbart sätt, om verksamhetsutövaren på rimliga villkor kan få tillgång till den”. Direktiven är en minimireglering.

⁴⁹ Prop. 1997/98:45 II s. 17. Bengtsson, s. 2:15.

⁵⁰ Rubenson, s. 26

⁵¹ Bengtsson s 2:16-17, Prop. 97/98:45 II s. 16-17.

Andra stycket anger att dessa försiktighetsmått enligt första stycket skall vidtas så snart det finns *skäl att anta* att en hälso- eller miljörisk föreligger. Man skall alltså företa försiktighetsmått även om det inte är utrett att det kan bli en påverkan utan redan då man kan anta att risken finns.

3.3 En ekonomisk avvägning

3.3.1 Tolkning av skälighetsregeln

7 § är en avvägningsparagraf till 2-6 §§. Huvudregeln är att de sammanlagda kraven för försiktighetsmått vid verksamhet eller åtgärd inte skall överstiga en skälighetsgräns. Vid bedömningen skall särskilt beaktas nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. Proportionaliteten mellan nyttan, skyddsåtgärden eller försiktighetsmålet och vad det medför för människors hälsa och miljö får inte vara orimligt i förhållande till de kostnader åtgärderna orsakar för verksamhetsutövaren. Man kan uttrycka detta som att marginalnyttan av en åtgärd måste överväga marginalkostnaden. Med nyttan avses de fördelar för miljön som åtgärden medför i det enskilda fallet, där även de miljömål som riksdagen antar och Sveriges internationella förpliktelser skall invägas. Man skall se på hur mycket olika åtgärder kan minimera riskerna för en negativ effekt på hälsa och miljö. Vid en sådan bedömning får man uppskatta sannolikheten för påverkan och hur allvarlig effekten kan bli på hälsa och miljö. Skälighetsregeln skall inte leda till en skärpning av försiktighetsprincipen utan endast lindring i de fall där det anses motiverat, men naturligtvis får det inte resultera i att MB:s målsättningsregler i 1 kap 1 § blir åsidosatta. Om kostnaden är låg är det motiverat att vidta åtgärder även om miljöpåverkan anses liten vilket kan vara möjligt tex. på grund av god teknik.⁵² Då skälighetsavvägningen gäller en privatperson får man utgå från en allmänt accepterad toleransgräns. Det är orimligt med myndighetsingripande i privatpersonens handlande så länge denne handlar som en medveten och ansvarsfull medborgare.⁵³

Skälighetsbedömningen blir naturligtvis strängare vid yrkesmässig verksamhet där man enligt försiktighetsprincipen kan ställa krav på *"bästa möjliga teknik"*. Enligt motiven skall avvägningen ske enligt vad ett branschenligt företag klarar av ekonomiskt i form av miljöinvesteringar och avvägningen mellan nytta och kostnader för olika skyddsåtgärder.⁵⁴ Hänsyn

⁵² Bentsson, s. 2:31

⁵³ Rubensson, s. 30

⁵⁴ Exempel på avvägningar som Koncessionsnämnden enligt miljöskyddslagen beslutat, (73/98 Eka Chemicals AB;) där det inte ansågs skäligt att kräva investeringar i en ny miljövänligare tillverkningsprocess och beslut 178/98 Vitåfors, där det ansågs som orimliga krav på reningsåtgärder p.g.a. företagets ekonomiska situation, men krav ställdes däremot på att *"bästa möjliga teknik"* skulle tillämpas för att hålla utsläppen på minsta möjliga nivå.

skall även tas till om det är en nytillkommande eller befintlig verksamhet, där den senare kan behöva en viss övergångstid för att införa ny utrustning. Om det skulle visa sig i det enskilda fallet att åtgärderna är miljömässigt omotiverade får en miljöavvägning ske. Dock måste miljö kvalitetsnormen⁵⁵ alltid uppfyllas. Enligt 9 kap 5 §, miljöfarlig verksamhet, kan en del eller samtliga av dessa krav bytas ut mot krav enligt generella föreskrifter.⁵⁶

Vidare i bedömningen om vilka krav som kan ställas på verksamhetsutövaren finns möjligheten att åtgärder även kan vidtas vid annan verksamhet än den aktuella enligt 16 kap 8 §, vilket ger möjligheter att vidta kostnadseffektiva åtgärder. Är åtgärden en omlokalisering enligt 2 kap. 4 § får bedömningen göras utifrån att kostnaderna för flytten ej får vara orimliga i förhållande till nyttan av åtgärden. Sedan tidigare marginalkostnadsresonemang enligt Koncessionsnämnden, vilket fortfarande gäller, skall man inte sammanräkna kostnaderna för samtliga åtgärder utan endast ta hänsyn till den aktuella extra åtgärd som skall vägas mot nyttan av densamma. Man måste även ta hänsyn till andra intressen som rimligheten i olägenheter och intrång i den privata valfriheten, som kraven kan tänkas medföra. Enligt Bengtssons resonemang bör även värdet av verksamheten ur samhällsnyttoperspektiv beaktas, (inte endast då det gäller totalförsvaret), i denna skälighetsbedömning eftersom den beaktas vid en bedömning enligt 9 och 10 §§. Det nämns inget om hänsyn till sysselsättning i motiven till skälighetsregeln vilket det gör i avvägningsregeln enligt 10 §. Om man ser tillbaka på äldre rätt så väge sysselsättningen tungt i denna motsvarande 10 §, dåvarande 6 § miljöskyddslagen.⁵⁷ Även stoppregeln måste beaktas som anger en miniminivå som inte får jämkas oavsett kostnaderna. Skulle åtgärderna medföra orimliga kostnader för att uppnå denna miniminivå bör verksamheten naturligtvis inte tillåtas.⁵⁸ Det är verksamhetsutövaren eller den som vidtar en åtgärd som har skyldighet att bevisa att skyddsåtgärdskravet eller andra försiktighetsmått är orimliga i det enskilda fallet. Varför det har blivit en omkastad bevisfråga i denna avvägningsfråga är omdiskuterat men konsekvensen skulle annars bli strängare krav på utredning om företagets ekonomiska möjligheter till de försiktighetsmått och skyddsåtgärder som föreskrivs. Ordet "orimligt" i första stycket är ett val av ord för att skärpa lagstiftningen på området. Hade lagrådsremissen angivit att kraven skulle vara rimliga eller skäliga hade utrymmet ökat för myndigheterna att ha en mer eller mindre sträng syn på hänsynsreglernas krav. Med orimlighetskravet blir skalan avsevärt mindre.⁵⁹

⁵⁵ MB 5 kap.

⁵⁶ Westerlund s. 35.

⁵⁷ Bengtsson, s.2:31.

⁵⁸ Prop 1997/98:45 II s. 25.

⁵⁹ Bengtsson, s. 2:33.

3.4 Försiktighetsprincipen i internationell kontext

3.4.1 Försiktighetsprincipens roll i internationell rätt

Första erkännandet av försiktighetsprincipen kom 1982 då FN:s generalförsamling antog Världsmiljökonventionen. Vid Riokonferensen blev principen antagen genom att den uttrycks som princip nr 15 i Riodeklarationen. Vid samma konferens antogs FN:s ramkonvention om klimatförändring och konventionen om biologisk mångfald som också hänvisar till försiktighetsprincipen. Vid Pariskonferensen år 2000 om biologisk mångfald bekräftas försiktighetsprincipens nyckelfunktion. Andra exempel på försiktighetsprincipens internationella acceptans är Helsingforskonventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö och Pariskonventionen om skydd av den marina miljön i Nordostatlanten. Försiktighetsprincipen har uttryckts i flera av EG:s rättsakter.⁶⁰ Speciellt Direktiv 90/219⁶¹, om innesluten användning av genetiskt modifierade mikroorganismer, ger uttryck för försiktighetsprincipen. I direktivet sägs att den exakta naturen och omfattningen av riskerna förknippade med genetiskt modifierade mikroorganismer ännu inte är fullt kända och att den risk det innebär måste bedömas från fall till fall.⁶² Vad gäller kostnader för försiktighetsåtgärder så hänvisar man till ”*polluter pays principle*”, art 174, vilket är en allmän princip om förorenarens betalningsansvar. Principen går ut på att det är den som förorsakar miljöförstöringar som skall bekosta de åtgärder som behövs för att förebygga eller avhjälpa skador och olägenheter.

Försiktighetsprincipen har successivt konsoliderats och blivit en allmän princip inom miljöområdet. Detta bekräftas i WTO-avtalen där principen måste beaktas särskilt i SPS⁶³- och TBT⁶⁴-avtal. Genom beaktande av internationella riktlinjer och av andra sektorer skulle en vägledning inom dessa kunna bana väg för en harmoniserande metod för WTO-medlemmarna att fastställa lämplig skyddsnivå, samtidigt som man undviker missbruk av försiktighetsprincipen som kan leda till omotiverade handelshinder. Gemenskapen anser med beaktande av detta att de är behöriga att föreskiva en lämplig skyddsnivå och då måste gemenskapen följa artiklarna 6, 95, 152 och 174 i föredraget. Åberopandet av försiktighetsprincipen är en central punkt i gemenskapspolitiken och kommer att påverka kommissionens ståndpunkter på internationell och multinationell nivå.⁶⁵

⁶⁰ Bengtsson s. 2:12.

⁶¹ Direktiv 90/219, OJ 1990 L 117/1.

⁶² Mahmoudi, s. 57.

⁶³ Avtal om sanitära och fytosanitära åtgärder.

⁶⁴ Avtal om tekniska handelshinder.

⁶⁵ Kommissionens tolkning av försiktighetsprincipen s. 10-12.

3.4.2 Kommissionens tolkning av försiktighetsprincipen

3.4.2.1 Inledning och syfte

Den snabba utvecklingen av nya kommunikationsmedel har gett upphov till insikten om nya risker snabbare än den vetenskapliga forskningen har kunnat bringa klarhet i problemen. Beslutsfattarna har ett politiskt ansvar att ta hänsyn till oron som denna insikt skapar. De måste bedöma vad som är en acceptabel risknivå för samhället, huruvida de skall agera eller ej då de står inför en oacceptabel risk eller vetenskaplig osäkerhet och även väga in allmänhetens oro. Hur försiktighetsprincipen skall tillämpas har gett upphov till stora diskussioner och olika åsikter. Beslutsfattarens svårighet består i att väga enskilda människors, industriernas och organisationers friheter och rättigheter å ena sidan, och risken för skadliga effekter på miljö, människor, växter och djurs hälsa måste minska, å andra sidan. Det finns många olika möjligheter i form av insatser från rättsligt bindande åtgärder till rekommendationer. Om jämvikt skall kunna uppnås krävs det insatser som är proportionella, icke-diskriminerande, genomblickbara och konsekventa och som tillämpas med hjälp av en strukturerad beslutsprocess med vetenskaplig och saklig information.

Vid åberopandet av försiktighetsprincipen förutsätts att potentiellt oacceptabla skadliga effekter, som härstammar från ett fenomen, produkt eller process, har fastställts men att det ej går att fastställa risken med tillräcklig säkerhet i den vetenskapliga bedömningen. Då en metod som grundas på försiktighetsprincipen skall genomföras bör man göra en så fullständig vetenskaplig utvärdering som möjligt och försöka fastställa graden av osäkerhet. Kommissionen har avgivit ett meddelande om hur de anser att tillämpningen bör ske. Riktlinjerna skall endast tjäna som ledning och inte ändra eller påverka bestämmelserna i fördraget eller i annan sekundärlagstiftning. Kommissionen försöker även genom detta meddelande bidra till den pågående debatten i frågan både inom gemenskapen och internationellt.

"Meddelandets fyra syften är följande:

- *I huvuddrag ange kommissionens tillvägagångssätt för att tillämpa försiktighetsprincipen.*
- *Fastställa riktlinjer för att tillämpa den.*
- *Fastställa en gemensam syn på hur man skall bedöma, värdera, hantera och meddela de risker som vetenskapen ännu inte kan värdera fullt ut.*
- *Undvika omotiverat åberopande av försiktighetsprincipen som en förklädd form av protektionism."*

Det finns ingen definition av försiktighetsprincipen i fördraget. Däremot är verkningarna mer påtagliga i praktiken, särskilt då det gäller preliminära sakliga vetenskapliga bedömningar som att effekterna är oacceptabla i förhållande till den valda skyddsnivån. På gemenskapsnivå finns den enda uttryckliga hänvisningen till försiktighetsprincipen i EG-fördragets

miljöavdelning, art 174. Förutom lagstiftningen, påverkas försiktighetsprincipens räckvidd med utvecklingen av rättspraxis, som i sin tur påverkas av samhällets sociala och politiska värderingar⁶⁶.

3.4.2.2. Riskanalys

3.4.2.2.1 Riskbedömning

Vid en analys av försiktighetsprincipen finns det två skilda aspekter att ta hänsyn till. En aspekt är det politiska beslutet *att agera eller att inte agera*, vilket är knutet till de faktorer som utlöser tillämpningen av försiktighetsprincipen. Den andra aspekten är om man agerar i så fall *hur man bör agera*, dvs. de åtgärder som blir resultatet vid denna tillämpning. Vid beslut om försiktighetsprincipen skall tillämpas finns olika metoder att använda sig av vid vetenskaplig osäkerhet.⁶⁷ Metoden för riskanalys omfattar tre delar vilka är riskbedömning, riskhantering och riskmeddelande. Det är endast när det föreligger en potentiell risk som försiktighetsprincipen är relevant och den rättfärdigar aldrig ett godtyckligt fattat beslut. För att kunna fastställa potentiellt negativa effekter måste de vetenskapliga uppgifter som hänför sig till riskerna bedömas. När man beslutar om försiktighetsprincipen skall åberopas eller ej bör man, om det finns möjlighet, göra en riskbedömning. Utifrån vetenskapliga uppgifter och logisk slutledning når man en slutsats som anger sannolikheten för att en risk inträffar och hur allvarlig denna är. Begränsningar i den vetenskapliga kunskapen kan påverka den övergripande osäkerhetsnivån och de förebyggande åtgärderna. Det finns fem inslag i den vetenskapliga metoden: den variabel som valts, de mätningar som gjorts, de stickprov som tagits, de modeller och de orsakssamband som använts. Den vetenskapliga osäkerheten beror på valen av de fem inslagen och kan även uppstå ur olika syn på tillgängliga uppgifter eller brist på relevanta uppgifter. Det finns situationer där de vetenskapliga uppgifterna är otillräckliga för att man skall kunna tillämpa olika försiktighetsåtgärder och det är i dessa situationer svårt för de politiska beslutsfattarna att avgöra om de bör agera eller inte.⁶⁸

3.4.2.2.2 Riskhantering

Tillämpning och åtgärder kopplade till försiktighetsprincipen är relevant framförallt när det gäller riskhantering. Denna metod tillämpas när den vetenskapliga osäkerheten inte medger en komplett riskbedömning och då beslutsfattarna anser att det föreligger fara för människors rätt till hälsa, miljö- och konsumentskydd⁶⁹.

⁶⁶ Kommissionens tolkning av försiktighetsprincipen s. 9.

⁶⁷ *ibid* s. 12.

⁶⁸ *ibid* s. 13-14.

⁶⁹ Kommissionens tolkning av försiktighetsprincipen. s. 2.

De allmänna principerna för riskhantering är följande:

- Det bör råda proportionalitet mellan åtgärderna och den önskade skyddsnivån.
- Tillämpningen av åtgärderna bör inte vara diskriminerande.
- Åtgärderna måste stämma överens med de åtgärder som redan antagits under liknande omständigheter eller genom att använda liknande metoder.
- De åtgärder som vidtas förutsätter en analys av fördelar och kostnader förknippade med insats eller frånvaro av insats. Denna analys bör innefatta en ekonomisk kostnads- och intäktsanalys när det är lämpligt och genomförbart. Andra analysmetoder kan beaktas och beslutsfattaren kan även vägledas av icke-ekonomiska överväganden.
- Även om åtgärderna är provisoriska skall de bibehållas så länge som de vetenskapliga uppgifterna förblir ofullständiga, inexakta eller inkonklusiva och risken anses tillräckligt stor för att samhället inte skall behöva bära den. Åtgärdernas vara eller icke vara beror på utvecklingen av vetenskaplig kunskap, som bör bedrivas kontinuerligt för att få kompletta uppgifter. Åtgärderna bör granskas och vid behov ändras beroende på resultaten och dess effekt.⁷⁰

3.4.2.2.3 Omvända bevisbördan

Principen om ”godkännande i förväg” innan produkten saluförs, tillämpas i många länder. Detta är ett sätt att tillämpa försiktighetsprincipen för att få fram vetenskapliga belägg genom att överföra ansvaret. Speciellt de ämnen som a priori anses farliga eller farliga vid en viss absorptionsnivå har lagstiftaren omvänt bevisbördan genom att fastställa att dessa ämnen betraktas som farliga tills motsatsen bevisas. Det blir härigenom företagets uppgift att bedriva den forskning som krävs för riskbedömning. Dock förmedlar kommissionen en viss tveksamhet till att tillämpa omvända bevisbördan inom EU.⁷¹

⁷⁰ ibid. s. 17-20.

⁷¹ ibid. s. 20. Se omvända bevisbördan i Sv. rätt MB 2 kap. 1 §.

4 Försiktighetsprincipen i tillämpning

I detta avsnitt refereras och analyseras rättsfallen. Referaten har separerats från analyserna som följer i ett avskilt avsnitt efter varje rättsfall.

Undersökningen är upplagd så att rättsfallen har grupperats i avsnitten:

- Vattenverksamhet,
- Broverksamhet,
- Miljöfarlig verksamhet,
- Strandskyddsdispens,
- Övrigt

Vattenverksamhet och broverksamhet har jag valt att dela upp pga. det stora antalet även om de tillhör samma kategori. I de fall som tillstånd inte medges har jag placerat dessa sist i respektive kategori. MKB:n i varje rättsfall är godkänd och tillstånd till verksamheten har givits, om ej annat anges. Utifrån en sammanfattning av varje rättsfall har jag återgivit dessa i form av att jag refererat vad tillståndet avser och hur diskussionen i varje rättsfall sett ut. Vissa rättsfall som av olika anledningar varit av särskilt intresse har fått mer utrymme. Vissa rättsfall har varit snarlika och i dessa fall har ett analyserats medan de övriga endast refererats till i analysen för att styrka min bedömning. Detta för att undvika upprepning Jag har utifrån mina teoretiska utgångspunkter tagit upp det som varit intressant att diskutera. Alla villkor som nämns i tillståndsbeslutet tas inte upp eftersom de inte har någon relevans för uppsatsens syfte, exempelvis villkor om igångsättande, avgifter och dylikt.

4.1 Praxis om vattenverksamhet

4.1.1. Lerkil⁷²

Rättsfallet gäller ansökan om tillstånd att utföra muddring samt anlägga ny vågbrytare m.m. I verksamhetsbeskrivning framgår att området är betecknat Vb-område⁷³. Kommunen anser att vågbrytaren innebär en mindre avvikelse som ej motverkar planbestämmelsernas syfte och strider därmed inte mot 16 kap MB. Geotekniska- och bottenförhållanden har undersökts och analyser av provtagningar i bottensediment har genomförts i olika delar av

⁷² Vänersborg M 83-00. Ansökan gällde tillstånd att utföra muddring samt anlägga ny vågbrytare m.m. i Lerkils hamn i Kungsbacka kommun, Hallands län.

⁷³ Vattenområde som inte får fyllas ut eller byggas över med annat är mindre bryggor, båthus och badhus.

hamnbasängen och hamninloppet. Resultaten visar att bottensedimenten är relativt måttligt förorenade av tungmetaller. Kommunen bedömer att föreslagna muddringsarbeten inte kommer att medföra någon ogynnsam påverkan på naturmiljön till följd av förekomsten av tungmetaller. Lermassorna kommer att muddras bort och transporteras till lämplig tippningsplats i samråd med Lst. Anläggningsarbetena kommer under en begränsad tid att innebära bullerstörningar med påverkan på allmänna och enskilda intressen.

Lst har beslutat att verksamheten inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Vattenverksamheten utförs inom vattenområde av riksintresse för dels friluftsliv, dels yrkesfiske. Åtgärderna innebär en förbättring för båttrafik, fiskenäring och yrkesfiske i Lerkils hamn. Samtidigt står utbyggnaden i viss konflikt med riksintressena enligt 3 kap 5-6 §§ MB. Vågbrytaren torde innebära en mindre påverkan på friluftsliv. Hamnområdet är redan tidigare påverkat av störningar och barriärverkan som båttrafiken och hamnverksamheten utgör. Vågbrytaren ger vissa fysiska ingrepp i strandmiljön och i viss grad minskar vattenomsättningen inne i hamnen, vilket kan påverka botten negativt, samtidigt som den kan utgöra en ny hårdbotten där vissa växter och djur trivs. Vågbrytaren och muddringen medför att ett litet men värdefullt bottenområde försvinner för olika fågel- och fiskarter. Muddringsarbetet torde få negativa konsekvenser för ålgräsbeståndet. I stora delar av hamnbasängen är dock botten redan kraftigt påverkad varför ny muddring inte påverkar nämnvärt.

Friluftslivet påverkas både negativt och positivt. För den befintliga hamnverksamheten skapas en lugnare och bättre miljö och större båtar kan ta sig in i hamnen. De negativa effekterna består i att en del relativt orörd strand som utnyttjas för strövtåg och bad tas i anspråk. Verksamheten motverkar inte syftet med planbestämmelserna eller andra bestämmelser och bör tillåtas.⁷⁴ Avvägning skall ske mellan fördelarna från allmän och enskild synpunkt av verksamheten mot kostnaderna, skador och olägenheter⁷⁵. Utbyggnaden är en förutsättning för ett ändamålsenligt utnyttjande av hamnen för yrkesfiske och fritidssjöfarten. Kommunen har beaktat de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap MB.

I målet har Fiskeriverket anfört att verksamheten innebär förlust av värdefulla ålgräsbottnar och någon återkolonisation är inte trolig. De föreslår att arbeten utförs under oktober- mars då den biologiska produktionen är som lägst och att en fiskeavgift utgår som kompensation för förlorade produktionsbottnar för fisk och den temporära skada som grumlingen medför i närområdet. Sjöfartsverket har inget att anföra förutom att rapportering och samråd skall ske. MHN anför att anläggningsarbetena inte får skada strandområdet utmed hamnens västra sida samt klippstranden där ny vågbrytare skall anläggas, samt att vågbrytaren bör förses med

⁷⁴ I enligt med 16 kap 4 § MB.

⁷⁵ I enlighet med 11 kap 6 § MB.

fungerande vattengenomsläpp och täckas med natursten av hänsyn till landskapsbilden. Sökanden anför att vissa delar av muddringsområdet redan idag är påverkat och föreslagna åtgärder är påkallade ur fiskerinäringens synpunkt, samt avses att begränsa skadorna på naturmiljön genom att i möjligaste mån utföra arbetena i vatten under tiden oktober- april. Kommunen medger en fiskeavgift om 12 000 kr och även sjöfartsverkets föreslagna åtgärder. Kommunen vidhåller att vågbrytaren bör utföras med sprängsten p.g.a. utläggande av natursten inte är lämpligt eftersom det inte är tillräckligt skydd vid hårt väder.

Domskälen är mycket knapphändiga och anger endast att MKB:n uppfyller kraven i 6 kap MB, att sökande har visat att de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap har iakttagits, samt att verksamheten inte strider mot 11:e eller 16:e kap i MB. Vidare anser miljödomstolen att avvikelser från detaljplanen inte motverkar dess syfte. Verksamheten medför att vissa botten totalskadas och att andra delvis skadas. Sökande medger fiskeavgiften som ligger i linje med hur domstolen dömt i liknande fall och bestäms till 12 000 kr. I villkoren anges att verksamheten skall utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad som redovisats under verksamhetsbeskrivningen, samt att grumlande arbeten skall utföras enligt fiskeriverkets rekommendationer. Sökande skall i samråd med Lst upprätta erforderligt kontrollprogram. Rapportering till Sjöfartsverket skall ske efter det att arbetena utförts för sjökortpublikationer och dylikt.

4.1.1.1 Analys av Lerkil

Det har gjorts en ganska omfattande utredning, dock hade mer bevisning varit önskvärdt angående de miljöfarliga tungmetallerna. Att det redan är ett exploaterat område ses som en fördel i detta fall men i enlighet med försiktighetsprincipen måste man ta hänsyn till tidigare miljöbelastningar på området. Det speciella är kanske att man får tillstånd trots att området enligt planbestämmelserna är klassat som ett VB-område, dvs. ett vattenområde som inte får fyllas ut eller byggas över med annat än mindre bryggor, båthus och badhus. Jämför man med andra rättsfall märks det skillnad i bedömningen på om en kommun eller privatperson söker tillstånd som ligger inom ett riksintresse, där värdet för allmännyttan överväger skyddet av riksintresset. En avvägning skall enligt lag ske mellan fördelarna från allmän och enskild synpunkt av verksamheten mot kostnader, skador och olägenheter. Kommunen anser att utbyggnaden är en förutsättning för ett ändamålsenligt utnyttjande av hamnen för yrkesfisket och fritidssjöfarten, något även domstolen ansett. Fiskeriverket menar att verksamheten innebär förlust av värdefull bottenmiljö. Med tanke på att fiskeriverket begärt en fiskeavgift som ersättning, vilket kommunen gått med på och domstolen godkänt, blir kontentan att en liten summa pengar ersätter denna förlust av sjövegetation, vilket är ett anmärkningsvärt sätt att hantera en miljöpåverkan på. Visserligen måste man acceptera vissa förhållandevis mindre konsekvenser negativa för miljön för att människan ska kunna leva men är ändå en underlig motivering att betrakta pengar som ett självklart substitut.

4.1.2 Magelungen⁷⁶

Ansökan gäller tillstånd till nedläggning av vattenledning i en sjö. I MKB:n anges att anläggningen av vattenledningen medför en tillfällig påverkan under byggskedet. I övrigt blir det en obetydlig påverkan på friluftsliv, kultur, närboende, fiske och sjöfart. Nollalternativet kan med tiden innebära problem med vattenförsörjningen i området och reparation medför onödiga risker för arbetarna. Tre olika alternativa ledningssträckningar har även undersökts. Kunskapskravet har iakttagits på så sätt att verksamheten är av begränsad omfattning och bolaget bedömer att de har tillräcklig kunskap inom bolaget. Försiktighetsprincipen har iakttagits genom att arbetet utförs under perioden 1sept- 30 april. Arbetet bedrivs mellan kl. 7-17 för att minimera störningar, som buller för de närboende. Hushållningsprincipen tillgodoses genom att den sökta sträckningen är det kortaste av alternativen, kräver minst rörmaterial och dessutom innebär enklare schaktningsarbeten vilket medför mindre energiförbrukning. Substitutionsprincipen tillgodoses genom att petroleumprodukter ur bästa miljöhänseende kommer att användas i den mån tekniken tillåter och rören är av polyeten.

Miljödomstolen anser att MKB:n uppfyller kraven i 6 kap MB och att verksamheten medför marginell miljöpåverkan.⁷⁷ Lst har synpunkter på att de åtagande som sökande gjort för att minska miljöpåverkan bör tas upp som ett allmänt villkor, vilket har beaktats i domslutet. Miljödomstolen lämnar tillstånd i enlighet med yrkanden och vad sökande i ansökningshandlingarna i övrigt åtagit sig, med villkoret att grumlingsalstrande arbeten skall utföras med sedvanlig försiktighet och sådana arbeten får inte äga rum under tiden 15 april- 31 augusti.

4.1.2.1 Analys Magelungen

Verksamheten innebär en begränsad miljöpåverkan och andra alternativ har undersökts. Diskussionen i målet rör sig främst kring grumlande arbeten samt Lst:s synpunkt på att villkor föreskrivs för att åtaganden verkligen kommer att genomföras. Försiktighetsprincipen har beaktats genom tidsbegränsningen av arbetets utförande vad gäller buller- och grumlingsarbeten. Dessutom beaktas försiktighetsprincipen väl genom villkoren. Jag vill poängtera att detta mål är lättare att följa än många andra, dvs. Stockholms miljödomstol skriver strukturerat och mer genomtänkt.⁷⁸

⁷⁶ Stockholms tingsrätt, Mål nr M 322-00. Tillstånd enligt miljöbalken att nedlägga vattenledning i sjön Magelungen m.m. Sökande är Sth vatten AB.

⁷⁷ De verksamheter som inte kan antas medföra betydande miljöpåverkan behöver ej föregås av lika omfattande miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap 7§ MB som övriga.

⁷⁸ Exempel på liknade rättsfall är Mål nr 173-00, Vänersborgs tingsrätt, tillstånd att utföra erosionsskydd. Miljöpåverkan ansågs mycket liten och inga motstående intressen fanns. Se även Stockholms tingsrätt, Mål nr M 100-00 där det gällde vattenuttag för bevattning av golfbana. Liknande bedömning Stockholms tingsrätt, Mål nr M 328-99:6. De följde Lst åsikt istället för fiskeriverket när grumlande arbeten ej fick utföras.

4.1.3 Skellefteåkanalen⁷⁹

Kommunen har yrkat på tillstånd att utvidga befintligt hamnområde och förstärka den genom att fylla ut aktuell kanal med kontrollerade massor. Bevisbördsregeln anses uppfylld genom att det ur den upprättade MKB:n framgår hur verksamheten påverkar miljön, människors hälsa och säkerhet samt hushållningen med naturresurser. Kunskapskravet anses uppfyllt genom att sökanden har sett till att inhämta de kunskaper och information som är nödvändig, samt att sökanden kommer att hålla sig underrättad om de planerade åtgärdernas inverkan på miljön. För att uppfylla försiktighetsprincipens krav har sökanden för avsikt att genom analyser eller på annat sätt bevisa att fyllnadsmassorna inte utgör farligt avfall. Vidare kommer utfyllnaden att ske innanför ett erosionsskydd av spräng-/betongblock för att minska grumlingen av vattnet. Sökanden anser att planerade skyddsåtgärder är tillräckliga. Alternativa platser finns ej att tillgå och den valda platsen är lämplig i enlighet med lokaliseringsprincipen. Hushålls- och kretsloppsprinciperna uppfylls genom att nyttja godkänt och kontrollerat material för utfyllnaden vilket minskar behovet att använda naturgrus, bergkross och annat material som tär på våra naturresurser. Återvinningsförfarandet harmoniserar med miljöbalkens återvinnings- och kretsloppsprincip. Vidare bedöms inte projektet medföra något hinder för uppfyllande av MB:s allmänna mål. Resultaten av de analyserade massorna visar att det finns tungmetaller i dessa och att en viss urlakning sker av ytterst små mängder. Bedömningen är att massorna innehåller samma halter och mängder som redan finns i området och därigenom kommer återanvändningen inte ytterligare påverka miljön. Utfyllnadsmassorna kontrollerade och rena och betraktas därmed som s.k. inert material som inte kan läcka ut skadliga ämnen till vattnet.

Lst påpekar att de avsedda massorna är förorenade och framförallt innehåller höga halter av koppar, bly, zink och arsenik. I ansökan redovisas endast analysresultat från tre provpunkter. Området kring utbyggnaden har tidigare utgjort en oljedepå och Lst förutsätter att fyllnadsmassorna inte tas från detta. I ett av proven är kolvätehalten förhöjd vilket kan tyda på koppling till den tidigare oljedepån. Lst påpekar att urlakning kan komma att ske från massorna om de läggs i vatten. Metall och sedimentspridningen kan orsaka skada på växter och djur i angränsande vattenområde. Tungmetaller anrikas i näringskedjan och når slutligen människan. För att förhindra eller begränsa föroreningsbelastningen krävs förutom erosionsskydd även att ett tätskikt anläggs, det senare har ej redovisats i ansökan. Fiskeriverket påpekar att grumlande arbeten bör undvikas under perioden juni-september. Naturvårdsverket, Räddningsverket och Sjöfartsverket har avstått från att yttra sig.

⁷⁹ Umeå tingsrätt, Mål nr M 106-00. Tillstånd till utfyllnad i vatten. Sökande är Skellefteå kommun

Miljödomstolen anger i domskälen att MKB:n uppfyller kraven i 6 kap MB och därför skall godkännas. Likaså uppfylls kraven för tillåtlighet varför tillstånd skall lämnas. Ett allmänt villkor, som innebär att arbetet utförs i enlighet med vad kommunen åtagit sig, villkor för när grumlande arbeten får utföras, samt att Fiskeriverket får medge avsteg från bestämmelsen bör föreskrivas, i enlighet med yttranden. Miljödomstolen har vidare i domskälen delegerat till tillsynsmyndigheterna att avgöra hur kontrollen av utfyllnadsmassorna skall gå till och vilka krav som ställs på massorna för att de skall få användas. Vidare bör det överlåtas till tillsynsmyndigheterna att bestämma hur det tätskikt, som skall minska spridningen av föroreningar, och övrig kontroll beträffande grumling och övriga spridningar av föroreningar skall utformas.

4.1.3.1 Analys Skellefteåkanalen

I domslutet framkom villkoret om att utformningen av tätskikt, avgörandet hur kontrollen av utfyllnadsmassorna skall gå till samt vilka krav som ställs på massorna för att de skall få användas, överlåts till tillsynsmyndigheten. Enligt Lst verkar miljöpåverkan vara ganska stor eftersom det finns risk för att tungmetaller kan spridas i vattnet. Lst påpekar tvärt emot sökanden att urlakning från massorna kan komma att ske. Det är därför anmärkningsvärt att tillstånd givits utan att kommunen behöver rapportera in fler provresultat. Konsekvensen av domen blir att bevisbördan delvis flyttas över till tillsynsmyndigheten att kontrollera fyllnadsmassorna mm, samt hur tätskiktet skall utformas för att minska spridningen av föroreningar. Jag tycker inte att undersökningsplikten varit tillräcklig i detta fall utan förefaller ha redigerats i efterhand. Sökanden anser att försiktighetsprincipens krav uppfylls på så sätt att genom planerade analyser bevisa att fyllnadsmassorna inte utgör miljöfarligt avfall. Vidare skall utfyllnaden ske innanför ett erosionskydd. Miljödomstolen borde ha skrivit in att prover skall inrapporteras om de i nuläget inte kan redovisas. Allmänintresset borde kanske förutsätta fler prover. Frågan är om allmänintresset av hamn överväger allmänintresset av miljö. Domstolen föreskriver som allmänt villkor att arbetet skall utföras i enlighet med vad företaget åtagit sig. Osäkerheten över hur förorenade fyllnadsmassorna är och utformningen för att minska spridningen av föroreningar övergår till tillsynsmyndighetens kontroll. Detta är inte helt lyckat med tanke på hur begränsade resurser tillsynsmyndighetens innehar.

4.1.4 Avvecklingsförfarande av bergrum⁸⁰

Det finns ett antal bergrum i Sverige där oljeprodukter av beredskapsskäl är eller har varit lagrade. Dessa skall enligt beslut av statsmakterna upphöra. Statens oljelager⁸¹ har till uppgift att avveckla lagringsanläggningarna.

Rättsfallet belyser avvecklingsförfarandet genom tillståndsansökan till bortledning av grundvatten från bergumsanläggning. I MKB:n förklaras att den hydrauliska avledningen innebär att anläggningens energiförbrukning upphör och att ingen underhållning behövs i framtiden. Små rester av oljeprodukter kommer att finnas i läckvattnet vilket inte bedöms ge några effekter, eftersom tidigare utsläpp till Vänern inte haft några påvisbart kvardröjande effekter. Det finns en dricksvattenbrunn i närheten som löper risk att bli påverkad av oljeprodukter, varför den inte bör användas för vattenuttag. Nollalternativ⁸² kan ej bli aktuellt eftersom det inte är något komplett avvecklingsalternativ samt medföra löpande kostnader. Kunskapskravet uppfylls genom statens egen personal och anlitanande av tekniska konsulter. Försiktighetskravet uppfylls genom åtgärder redovisade i ansökan och den hydrauliska avledningen är i sig ett försiktighetsmått för att undvika att omkringliggande berg och jordlager förorenas. Metoden har valts för att eftersträva en teknik som kan användas under lång tid och utan intensiv tillsyn samtidigt som den är naturanpassad med så liten miljöpåverkan som möjligt. Resurshushållningsprincipen uppfylls genom att läckvattenpumpningen från berggrunden upphör, vilket ger en energibesparing. Produktvalsprincipen uppfylls genom att filtermaterial används vid eventuellt rening. Således används inga kemiska produkter eller biotekniska organismer för detta ändamål.

Fiskeriverket och Naturvårdsverket har inget att invända mot ansökan. MHN påpekar att det är ett mycket skyddsvärt område som är avsatt för rekreation och friluftsliv. Dessutom arbetar kommunen med att införa naturreservat, varför de är angelägna om att arbetet utförs med minsta möjliga störning för omgivningen. Lst godkänner MKB:n men påpekar att ett kontrollprogram skall upprättas och även en handlingsplan för tillvägagångssätt ifall utsläppsvärdena skulle överstiga de angivna halterna, vilket staten genmäler att så skall ske.

I domskälen diskuteras att föroreningshalterna idag är låga och det saknas anledning att anta att de kommer att öka vid planerad hydraulisk avledning. Eventuella problem torde kunna hanteras inom kontrollprogrammets ram. Verksamheten torde inte förorsaka några beaktansvärda skador eller olägenheter. Ansökningen anses inte strida mot de tillåtlighets- och

⁸⁰ Vänersborgs tingsrätt, M nr 192-00. Tillstånd till bortledning av grundvatten från bergumsanläggning vid Djupedalen i Vänersborgs kommun, Västra Götalands län, samt släppa ut det bortledda vattnet i Vänern samt upphöra med pumpning av grundvatten från bergumsanläggningen.

⁸¹ Särskild central förvaltning som inrättats för ändamålet.

⁸² Nollalternativ är att ingen verksamhet vidtas.

hänsynsregler som miljödomstolen har att tillämpa. De utsläppsvillkor staten föreslagit innehåller föroreningshalter som ligger markant över nuvarande och förväntade framtida nivå. Staten har emellertid presenterat skrifter vari Naturvårdsverket uttalat att dessa villkorsnivåer bör gälla generellt för alla bergum som skall avvecklas. Nivåerna har accepterats i de totala fall där motsvarande tillstånd meddelats. Mot denna bakgrund kan föreslagna villkor accepterats och i övrigt bör villkor skrivas in i tillståndet i enlighet med domslutet. Miljödomstolen medger tillstånd och föreskriver som villkor att utsläppshalterna skall anges och även att ett kontrollprogram, med handlingsplan i fall utsläppshalterna skulle överskridas, skall ingivas till tillsynsmyndigheterna innan arbetet påbörjas i enlighet med Lst:s yttrande.

4.1.4.1 Analys Avveckling av bergum

Detta fall gäller ett avvecklingsförfarande där en negativ miljöpåverkan, som redan skett och fortgår, ska reduceras och leda till miljöförbättringar. Även om det naturligtvis är viktigt att avvecklingsförfarandet inte förvärrar situationen är det tämligen självklart att avveckling bör tillåtas, särskilt då fallet inte inneburit någon egentlig problematik. Nollalternativ är därför inte aktuellt. MKB:n har i detta fall varit tämligen klar och domstolen kan därför sägas ha lagt ner tillräcklig tid på att utreda fallet. Samma bedömning har gjorts i ett totalt liknande fall vilket styrker domen. Ett liknande rättsfall är *Sundbybergs bergumsanläggning*⁸³ med skillnaden att Lst hade synpunkter på att sökanden inte tillräckligt belyst olika alternativ avseende sanering innan avställningen. Dock blev utgången den samma som övriga avvecklingsfall. Överlag anser jag att sökanden liksom domstolen har tagit hänsyn till försiktighetsprincipen i avvecklingsfallen.

4.1.5 Storsjön⁸⁴

Ansökan gäller bortledning av vatten från Storsjön. Skälet till vattenverksamheten är att kommunen och länsmuseum vill utnyttja detta område bättre och skapa ett aktivt och attraktivt område för vattenlek mm. För närvarande används det som snötipp. En geoteknisk utredning samt en miljöteknisk markunderökning har utförts inom de berörda strandområdena av ett konsultföretag på uppdrag av sökanden. Några saneringsinsatser är enligt denna utredning ej motiverade då marken visar på låga föroreningshalter. De kortfattade domskälen anger endast att sökanden har rådighet över verksamheten och att MKB:n är godkänd. Som villkor har ställts att grumlingsarbeten och andra arbeten skall utföras enligt redovisad

⁸³ Stockholms tingsrätt, Mål nr M 130-00. Tillstånd enligt miljöbalken att leda grundvatten från en bergumsanläggning belägen i Sundbybergs kommun, Stockholms län, mm. Sökande är Sundbybergs kommun.

⁸⁴ Östersunds tingsrätt, Mål nr M 248-99. Tillståndsansökan till bortledning av vatten mm från Storsjön samt utförande av schaktningsarbeten och erosionsförstärkningar av Storsjön mm, Öresunds kommun, Jämtland.

beskrivning av anläggningarna, som anger hur planerade försiktighetsåtgärder skall vidtagas. Uttagna vattenmängder skall mätas och antecknas i en journal tillgänglig för allmänheten i minst 5 år.

4.1.5.1 Analys Storsjön

Undersökningarna verkar vara grundliga. Verksamheten har inte så stor miljöpåverkan och området är inte särskilt skyddsvärt i form av riksintresse eller dylikt. Att domskälen är så korta gör fallet svåranalyserat men villkoren är däremot ganska utförliga. Journalen med anteckningar om uttagna vattenmängder för allmänhetens inblick, är ett speciellt villkor som tillgodoser att försiktighetsprincipen kommer till uttryck även i efterkontrollen av den berörda verksamheten. Det bidrar även till bättre kontroll av tillgängligheten av bättre teknik. Om förhållande ändras finns det vidare möjlighet för allmänheten att reagera i och med en större öppenhet. Ett liknande fall är Vilhelmina grundvattentäkt⁸⁵.

4.2 Broverksamhet

4.2.1 Säveåbro⁸⁶

Kommunen har ansökt om tillstånd att riva befintlig väg-, gång- och cykelbro och ersätta dessa med nya broar. Åtgärder som är planerade att vidtas enligt beskrivningen är restriktioner mot betongspill i vattnet under byggtiden, vilket kommer att införas i bygghandlingen. Grumling skall ske då det stör djurlivet minst och ett erosionskydd bör användas i vatten av naturgrusnatursten. Ett kontrollprogram enligt MB skall upprättas för schaktning och hantering av schaktmassor i området, nordväst om bron, eftersom området visar på förhöjda halter av metallerna bly, kadmium, koppar och järn i jorden. Dessa kan spridas till Säveån om inga åtgärder vidtas. Under byggarbetet kommer boendemiljön påverkas av buller, avgaser och vibrationer. Under förutsättning att vegetation som tas bort återplanteras, förorenad jord tas om hand, samt att erosionskydd av naturgrus används i vattnet, bedöms miljökonsekvenserna som små.

De allmänna hänsynsregler har iakttagits av kommunen på följande sätt: Ansökan som har till uppgift att visa att projektet följer de lagar och regler är en del av bevisbördan. Befintlig kunskap har inhämtats via samråd och övriga kontakter med myndigheter, organisationer och berörda. Tidigare

⁸⁵ Östersunds Tingsrätt, Mål nr M 6-00. Tillståndsansökan till grundvattentäkt för Vilhelmina, Vilhelmina kommun, Västerbotten län.

⁸⁶ Vänersborgs tingsrätt, Mål nr M 282-00. Ansökan om tillstånd enligt miljöbalken att anlägga en ny bro m.m över Säveån vid Nybrogatan i Alingsås, Västra Götalands län.

utredningar och samråd har lett till att ny kunskap inhämtats via markprovsundersökningar och de vattentekniska utlåtanden som genomförts som en del av projektet. Försiktighetsprincipen iakttas genom att miljökonsekvenser i MKB:n redovisar förslag till åtgärder för att mildra intrång och olägenheter och dessa åtgärder kommer att inarbetas i bygghandlingen. Andra lokaliseringalternativ finns inte och har inte studerats eftersom infrastrukturen redan är utbyggd. Vattenföretaget behövs då befintlig bro inte uppfyller de nya bärighetskraven och den nya bron innebär en säkrare passage för oskyddade trafikanter.

Hushållningskretsloppsprincipen har beaktats i MKB:n som visar att projektets konsekvenser avseende miljö, boendemiljö och hushållning med naturresurser anses vara små. Produkt- och metodval regleras vid upprättande av bygghandling och av entreprenörernas krav. Beaktande av skälighetsregeln har skett genom att MKB:n redovisar överväganden av lokalisering med utgångspunkt i såväl miljömässiga som tekniska, ekonomiska och trafiksäkerhetsmässiga aspekter.

MHN som även antagit miljökontorets synpunkter som eget yttrande, har en del synpunkter på ansökan. Det framgår inte vilket behov som finns av en bro byggd för tung trafik. En bro byggd för lättare trafik skulle medföra mindre miljöförstöring längs Nyebrogatan. Vidare föreslår MHN alternativ byggteknik, exempelvis träkonstruktion, som medför mindre utrymme och kortare byggtid vilket ger miljöfördelar. Vidare har det inte framförts något resonemang i MKB:n för påståendet att bron på längre sikt skulle behöva stängas med omvägar som följd. Om bedömningen begränsas till påverkan på vattnet så ger nollalternativet minst effekt på miljön. Bullernivån som redan idag är för hög kommer att öka och verksamheten kommer att påverka boendemiljön, därav bör bullerdämpande skyddsåtgärder vidtas.

Miljö kvalitetsnormens krav för kvävedioxid, som skall vara uppfylld senast 1/1 2006, bör vägas in vid prövningen. Avverkningen bör begränsas samt att återplantering av borttagen vegetationen skall ske snarast efter färdigställande och naturgrus skall användas som erosionskydd på synliga ställen. Kontrollprogram skall upprättas för schaktning, rivning och hantering av schakt och rivningsmassor samt gjutningsarbeten eftersom det innebär risker för spridning av föroreningar och påverkan på djurlivet i Säveån. De förslag till skyddsåtgärder som finns i MKB:n förutsätts följas. Bullerstörande arbeten skall tidsbegränsas. Betongmassorna från rivningen av bron skall i första hand återanvändas. Vidare skall provtagning ske enligt kontrollprogram för att följa eventuella förändringar i Säveån. Fiskeriverket har inga invändningar mot brobygget under förutsättning att grumlande arbeten inte sker under öringens lekperiod 15:e september till den 1:a november.

Vid huvudförhandlingen framförs att anledningen till att bron bör komma till stånd är att den gamla är uttjänad och inte värda att reparera. Om inget görs måste bron förr eller senare stängas vilket innebär att 9500 fordon per dag, får ta en annan väg. En betongbro har längre livslängd och är billigare att underhålla, varför en träbro inte är ett tänkbart alternativ. Kommunen

kommer att återplantera borttagen vegetation och överblivna massor från rivning av bron kommer att återanvändas. Bullerstörningarna som förekommer under byggtiden är reglerade till bestämda tider enligt MHN:s bestämmelser. Grumlande arbeten utförs i enlighet med Fiskeriverkets rekommendationer.

I domskälen anges att MKB:n skall godkännas då den med hänsyn till verksamhetens omfattning och övriga omständigheter anses uppfylla de krav som 6:e kap. föreskriver. Det föreligger inget motstående intresse mot verksamheten. Alingsås kommun har erforderlig rådighet för verksamheten och den strider inte mot de tillåtlighets- och hänsynsregler som skall tillämpas av miljödomstolen, varför tillstånd skall lämnas. Det finns inget att anmärka på hur kommunen har planerat att utföra arbetena och övriga åtaganden. Av domslutet följer att tillstånd ges enligt ansökan med villkoren att arbetet skall utföras enligt beskrivningen av företaget. Grumlande arbeten får inte utföras under tiden 15:e sept. - 1:a nov. Kontrollprogram skall upprättas i samråd med miljöskyddskontoret i kommunen.

4.2.1.1 Analys Säveåbro

Vid huvudförhandlingen åtog sig kommunen att vidta de försiktighetsåtgärder som MHN påpekat och som sedermera inarbetades i byggplanen. Förutom att bullerstörningarna skall regleras enligt miljöskyddsnämnden och grumlande arbeten utförs i enlighet vad Fiskeriverkets påpekande var det inga övriga yttranden. I detta fall har MHN haft en stor roll för vidtagna försiktighetsåtgärder genom sina påpekanden, vilka har tillmötesgått av såväl kommun som domstol. Det som saknas är MHN:s notering att hänsyn borde tas till miljökvalitetsnormens krav för kvävedioxid och väga in detta vid prövningen, vilket inte nämndes alls i domskälen. Bristande MKB regleras praktiskt genom att samrådsförfarande görs och försiktighetsåtgärder som påkallas skrivs in i aktuell byggplan om sökanden godkänner dessa, det vill säga.

4.2.2 E4-bro⁸⁷

Vägverket har ansökt om tillstånd för en ny sträckning av E4:an. De anser det nödvändig eftersom vägen håller förhållandevis låg standard. Bron skall utföras i betong och en grusfyllning skall läggas i botten av bron. Arbeten skall utföras då vattenförsörjningen är liten vilket gör att grumlingen bedöms bli ringa. Trumman skall utföras med betongrör och den kräver att bäckfåran måste grävas om på mindre sträckor men p.g.a. omgrävningen kan schaktningen och återfyllnaden av trumbädden utföras i torrhet och

⁸⁷. Umeå tingsrätt, Mål nr M 42-00. Tillståndsansökan att för väg E4 anlägga en bro för Kvarnbäcken, en vägtrumma för Rönnbäcken samt permanent avsänka grundvattennivån vid bro för en avfartsramp i Tjärn, allt i Skellefteå kommun. Sökande är Vägverket.

grumlingen blir därmed försumbar. Plattrampbron över en avfartsramp medför en permanent sänkning av grundvattnet men befintligt bebyggelse påverkas inte av sänkningen. Lst har i ett tidigare beslut anfört att de tre vattenverksamheterna inte kommer att medföra betydande miljöpåverkan.

Lst anser att MKB:n är kortfattad och entydig vad gäller hur Innervikens naturreservat kommer att påverkas när dagvattnet pumpas ut. Fiskeriverket anför att grumlande arbeten ej bör ske under maj-juni. Skellefteå kommuns miljönämnd har anfört att byggnationerna bör ske under lågvattenperioden och trummor bör placeras så att inga vandringshinder uppstår. Även de har begärt att påverkan på naturreservatet bör redovisas. Samråd med bygg- och miljökontoret angående upplagringsplatser bör vidare ske. Arbetsmaskiner och petroleumprodukter bör förvaras så att eventuellt läckage inte förorenar vattendrag och vattentäkter. Kommunen delar miljönämndens uppfattning och har tillagt att möjligheten att använda träbro i stället för rörebro bör övervägas. Två sakägare, som berörs av vattenverksamheten, har framfört synpunkter på dimensioneringen av bron vilket Vägverket har justerat i tillståndsansökan. Vidare har de anmärkt på miljöundersökningen beträffande Båtvikstjärn. Vägverket har gällande detta hänvisat till att arbetsplanen för den nya E4-sträckan är fastställd och prövad efter överklagande. Vägverket har vid huvudförhandling anfört att de inte har något att erinra mot Fiskeriverkets villkorsförslag. Vidare har de anfört att dagvattnet ej skall pumpas, utan avledas till närliggande diken och därmed kommer naturreservatet ej att påverkas. Vägverket godtar miljönämndens förslag förutom att de inte anser det erforderligt med vattenprover i reservatet. Trots att grundvattensänkningen förväntas bli mycket begränsad avser man att upprätta ett kontrollprogram vid upphandling av företaget. Vidare anses det inte lämpligt att bygga en träbro.

I domskälen anges att sträckningen av vägen inte skall prövas och att regeringen har i tidigare beslut sammanfattningsvis anfört att risken för förorening av dagvatten från vägen är liten. Miljökonsekvenserna är begränsade och inga hinder föreligger mot fiskvandringen och grundvattensänkningen blir obetydlig. Sakägarnas och Fiskeriverkets förslag har tillgodosetts av Vägverket, likaså miljönämndens yrkande beträffande tillfällig förvaring. Övriga yttranden med anledning av dagvattenfrågor anses ej aktuella för prövning i målet. Tillstånd i enlighet med ansökan lämnas. Villkor för när grumlande arbeten ej får utföras uppställs i enlighet med Fiskeriverkets och miljönämndens förslag om samråd med bygg- och miljökontoret angående tillfälliga etableringar och upplagsplatser, samt förvaringen av arbetsmaskiner och petroleumprodukter för att undvika läckage.

4.2.2.1 Analys av E4- bron

Både Lst och miljönämnden har påpekat att miljöpåverkan på naturreservatet bör redovisas bättre i MKB:n vilket miljödomstolen inte tagit hänsyn till eftersom dagvattenfrågorna inte är aktuella i prövningen. Borde inte detta vägas in även om det inte skall prövas eftersom det fått

uppmärksamhet. Det är många som har yttrat sig om miljöpåverkan och påpekande om bristande undersökning, ändå anser miljödomstolen att ingen betydande miljöpåverkan kommer att ske i naturreservatet. Kontrollprogram är dock ett bra vidtaget försiktighetsmått. Allmänna intresset av behovet av bron väger tyngre även i detta fall. Funderingar om dagvattenfrågornas påverkan på naturreservatet skall tas upp vid nästa prövning. Kommer då bron att vara en miljörisk som blir för dyr att återställa. Framtidsaspekten borde belysas mer för att tillgodose försiktighetsprincipen.

4.2.3 Flodpärlmusslor⁸⁸

Målet gäller anläggande av bro. I MKB:n uppges, som vidtagna försiktighetsmått, att vägbankarna avses utföras av fyllnadsmassor och överbyggnadsmaterial av grus på grusig, slitig morän. Större delen av schaktmassorna ska återanvändas och en mindre del borttransporteras. Botten under bron skall återställas med naturlig stenpäl och endast enstaka stora block skall uppföras för att underlätta för fiskvandringen, samt en liten stig för smådjur och fiskare på östra sidan. Erosionsskydd anordnas på botten samt på slänter och koner och även på delar av bäckens botten. Det valda broläget förutsätter att bäcken omgrävs på en sträcka av 35 m eftersom det annars föreligger stor risk för omfattande erosion av vägbanken. Lst har i ett tidigare beslut anfört att vattenverksamheten inte kommer att medföra betydande miljöpåverkan.

I målet har Lst anfört att påverkan på närliggande Natura 2000-område ej har kommenterats i MKB:n, vilket sökanden bör göra. Det finns rapporter om förekomsten av flodpärlmusslor i närliggande vattendrag varför Lst föreslår en inventering av dessa på angiven sträcka innan arbetet påbörjas. Fiskeriverket har anfört att grumlande arbeten bör tillåtas under maj-juni och september-oktober samt att bäckbotten och stränder bör återställas så att ett naturligt flöde skapas med natursten i omväxlande fraktioner. Vägverket godtar att utföra inventeringen av flodpärlmusslor och godtar Fiskeriverkets förslag till villkor. Angående Natura 2000-området beräknar Vägverket att ingen påverkan av betydelse sker pga. de försiktighetsmått som kommer att iakttas.

I domskälen anges att de begärda vattenföretagen avser åtgärder som behövs för allmän väg vilket ger vägverket rådighet över berört vattenområde. Ansökan skall prövas i särskild ordning i enlighet med vad som stadgas i 11 kap 23 § 2 p. Då ej annat följer av 2 kap 9 § MB skall tillstånd lämnas. I domslutet anges att MKB:n godkänns och tillstånd skall medges i enlighet med ansökan. Anläggningen skall utföras i huvudsak överensstämmande med förslagsritning och vad vägverket redovisat i ansökan. Villkoren är att

⁸⁸ Umeå tingsrätt, Mål nr M 100-00. Tillstånd att för väg 1002 anlägga en bro över Välvkullbäcken, Lycksele kommun. Sökande är Vägverket. Domslut: Mdst godkänner MKB:n. Tillstånd medges i enlighet med ansökan.

grundande arbeten inte får utföras under maj-juni samt sept-okt, samt att en översiktlig inventering av förekomsten av flodpärlmusslor inom viss sträcka innan igångsättandet skall ske.

4.2.3.1 Analys Flodpärlmusslor

Vad jag kan utläsa så har försiktighetsmått tagits för att minska risk för skador så mycket som möjligt. Enligt Lst innebär verksamheten ingen betydande miljöpåverkan, kanske tack vare de försiktighetsmått som iakttagits. Yttranden av Lst och Fiskeriverket tas upp vid huvudförhandling, godkänds av sökanden och kommer sedan i domen som villkor. Natura 2000-området kommenterades ej i domskälen utan vägverkets förklaring godtogs. En anledning är troligen faktumet (vilket anges i domskälen) att de begärda vattenföretagen avser åtgärder som behövs för allmän väg.

*Mål nr M 13-01*⁸⁹ påminner till stora delar om föreliggande rättsfall vad gäller motstående intressen, åtgärder och domslut. Ett ytterligare försiktighetsmått ställdes i detta fall genom att Vägverket, för att säkerställa miljöstyrningen även under byggskedet, redan vid upphandlingen av entreprenörerna krävt att antagen entreprenör skall uppfylla Vägverkets miljökrav⁹⁰. Vidare avsåg projektledare att under byggnadstiden göra stickprovskontroller för att tillse att entreprenören följer de miljökrav som är ålagda. Krav på miljöledningssystem anser jag vara en försiktighetsåtgärd som borde krävas oftare vid dessa sammanhang.

4.3 Miljöfarlig verksamhet

4.3.1 Hagfors⁹¹

I detta fall söktes tillstånd till ny elektroslaggomsmältningsugn m.m. Bolagets iakttagande av hänsynsreglerna består i att bara välkänd och beprövad teknik används. Undersökningar av grundvatten, buller, spridningsberäkning av luftföroreningar, lagningsrester på slaggmaterial, kontroll av tungmetalldeposition m.m. har gjorts. Bolaget har lång erfarenhet av verksamheten och för att få kunskap om miljöeffekterna av verksamheten ingår bolaget som medlem i föreningar som är förknippat med forskning inom området vilket gör att de fortlöpande följer den tekniska utvecklingen. Även inom bolaget finns en omfattande forsknings och

⁸⁹ Umeå tingsrätt, Mål nr M 13-01. Tillstånd att anlägga en bro över Villbäcken för väg 370 belägen 1,5 km väster om koringen med väg 365 i Norsjö kommun, Västerbotten län. Sökande är Vägverket.

⁹⁰ Detta innebär bl.a. att antagen entreprenör skall ha ett miljöledningssystem i enlighet med ISO 14001

⁹¹ Vänersborgs tingsrätt, Mål nr M 99-00, Deldom. Ansökan om tillstånd till nuvarande och utökad verksamhet vid Hagfors Järnverk, Hagfors kommun, Värmlands län, angående ny elektroslaggomsmältningsugn m.m

utvecklingsverksamhet. Dessa aktiviteter ligger till grund för att kunskapskravet anses vara uppfyllt. Bolaget genomför skyddsåtgärder, iakttar begränsningar och försiktighetsmått. Det finns även en katastrofhandbok som revideras regelbundet. Inom bolaget finns en kemigrupp med hög kompetens som skall godkänna alla kemikalier och se till att de som är mest gynnsamma för människors hälsa och miljön används, samt begränsa kemikalieanvändningen. Ett nytt kemikaliehanteringsprogram, "Chemsoft", har anskaffats för snabbare information och hanteringsrekommendationer för kemikalier. Bolaget har installerat "oxyfuel-eldning" som medför en halvering av oljeförbrukningen, och bolaget ersätter successivt övrig äldre utrustning. Vidare är vattenreningsanläggningen effektiv och klarar moderna utsläppskrav. Bolaget strävar efter att sänka energiförbrukningen genom att ta till vara spillvärme och förhandlar med bl.a. kommunen angående en energisamverkan. Möjligheterna till återanvändning utnyttjas genom att hålla isär och ta tillvara olika stålsorter.

Verksamhetens tillåtlighet har inte ifrågasatts av någon remissinstans. Miljödomstolen har endast bedömt tillåtligheten av ansökt industriproduktion. Deponeringsfrågor av restprodukter m.m. kommer att behandlas vid huvudförhandlingen i målet. Järn- och stålproduktionen vid Hagfors Järnverk har förekommit i över 100 år så lokaliseringen är given. Tidigare tillståndsprövningar har accepterats och verksamhetsutövaren har tidigare fullgjort sina skyldigheter enligt meddelade tillstånd. Bolaget har visat i ansökan att erforderlig kunskap finns och att verksamheten inte anses föranleda skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller miljön. Utökningen av produktionen medför risk för ökad miljöpåverkan men miljödomstolen anser att denna kan hanteras när villkor ställs för verksamheten. Tillstånd har givits eftersom även förutsättningarna enligt 22 kap 26 § MB anses uppfyllda och redovisad MKB anses tillräcklig.

4.3.1.1 Analys Hagfors

Rättsfallet är exemplariskt vad gäller hur företaget har vidtagit försiktighetsåtgärder. Som försiktighetsprincipen föreskriver är verksamhetsutövaren skyldig att vidta försiktighetsmått då det finns skäl att anta att en verksamhet kan medföra skador och olägenheter på människors hälsa och för miljön. Hur mycket försiktighetsåtgärder man kan och bör vidta blir det i verkligheten praxis som avgör. Försiktighetsåtgärder som vidtagits är omfattande och exemplifierar vad företagen kan göra utöver vad som krävs, utan för stora kostnader. Att bolaget ingår som medlem i föreningar som är förknippat med forskning inom området och följer därmed den löpande tekniska utvecklingen, tillgodoser kravet på bästa möjliga teknik, vilket gör det till en förebild för andra företag att följa. Troligtvis skulle dessa försiktighetsåtgärder vara alltför betungande för mindre företag och eventuellt innebära oskäligen åtgärder enligt 7 § men är för större företag något att anamma.

Miljödomstolen anser att den aktuella utökning som faktiskt medför en ökad risk för miljöpåverkan kan hanteras med hjälp av villkor. I detta fall får det anses rimligt särskilt med tanke på att företaget har så bra kontroll på sina miljöutsläpp och verkligen visar att de försöker minimera dessa i så stor utsträckning som möjligt. Kontrollfunktionen behöver inte ifrågasättas på samma sätt. Eftersom ingen remissinstans yttrat sig får undersökningen, att verksamheten inte föranleda skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller miljön, anses vara sannolik.

4.3.2 Arsenik⁹²

Tillståndsansökan är ställd av en privatperson och gäller tillåtelse att få använda arsenik vid uppstoppning av djur. Domstolen upphäver Lst:s beslut om avslag och återvisar målet för fortsatt behandling. Lst avslog ansökan med hänsyn till att produktvalsprincipen ej uppfylls vid användande av arseniktrioxid blandad med rödsprit. Vidare får arseniktrioxid ej säljas till privatpersoner om sökanden inte uppfyller kunskapskravet. Arsenik är klassat som ett livsfarligt ämne. Miljödomstolen bedömer att det ej finns något bekämpningsmedel, tillåtet för allmänheten, som är tillräckligt i arbetet med konservering av döda djur. Kemikalieinspektionen har tillstyrkt att ersättningsmedel inte finns och anser att sökande uppfyller kunskapskravet. Enligt miljödomstolen har Lst saknat fog för att vägra sökanden tillstånd. Frågan om ytterligare hinder föreligger bör i första hand prövas av Lst. Finns det inga hinder skall tillstånd meddelas och det ankommer på Lst att föreskriva de villkor som tillståndet bör förenas med, varför målet överlämnas till Lst för vidare handläggning.

4.3.2.1 Analys Arsenik

Återförvisningen till Lst är en korrekt bedömning men samtidigt, skall man verkligen tillåta att det farliga ämnet arsenik används för att stoppa upp djur pga. att det inte finns något ersättningsalternativ? Om det varit osäkert hur farligt ämnet varit hade det enligt försiktighetsprincipen troligtvis förbjudits. Nu vet man att ämnet är mycket farligt men tillåter det om man har kunskap och då inget alternativ finns. Riskbedömningen torde innebära att det är för stor risk att tillåta arsenik och uppstoppning av djur är inget som allmänheten inte klarar sig utan. Om man förbjuder ett farligt ämne går forskningsutvecklingen snabbare framåt mot ett ersättningsalternativ, om verksamheten är lönsam. Det skall egentligen inte vara någon skillnad om det är privatpersoner eller statliga som ansöker om tillstånd förutom kunskapskravet. Bevisbördan vad gäller kunskapskravet ligger på sökanden men vad gäller ämnets farlighet och alternativa metoder tycks ingen

⁹² Växjö tingsrätt, Mål nr M 225-00. Ansökan om tillstånd enligt förordningen om kemiska produkter och biotekniska organismer

bevisbörd belasta sökanden. Jag anser inte det är oskäligt enligt 7 § att begära att sökanden undersöker möjliga alternativ. Dock i detta fall anser jag att stoppregeln borde aktualiseras eftersom det definitivt är ett farligt och riskfyllt ämne med stor miljöpåverkan.

4.3.3 Expancel⁹³

Bolaget har i sin ansökan om tillstånd för tillverkning av Expancel mikrosfär själva föreslagit de flesta villkoren och även att det skall överlåtas till tillsynsmyndigheterna att bestämma vidare villkor. Naturvårdsverket, Lst, kommunen, Fiskeriverket samt Räddningsverket har yttrat sig och lämnar ansökan om nytt tillstånd utan erinran. Förslag på åtgärder har givits av de olika verken och framkommer i domstolens diskussion. Värt att notera är att kommunen bestrider verkställighetsförordnandet med anledning av att sökanden ännu inte producerar den tillståndsgivna mängden på 7 000 ton, utan endast producerar 4000 ton. Detta har man dock inte fäst någon uppmärksamhet vid, utan domen gäller omedelbart.

Miljödostolen lämnar tillstånd i de delar som rör tillverkningen av mikrosfärer och till den produktionsnivån som bolaget ansökt om. I enlighet med 22 kap 27 § MB, uppskjuts avgörandet om slutliga villkor avseende utsläpp till vatten och luft, medan provisoriska föreskrifterna meddelas. Bolaget åläggs att genomföra utredningar U1-U2⁹⁴ i samråd med tillsynsmyndigheten och redovisa resultat med förslag på slutliga villkor senast den 31 december 2002. Som allmänna villkor föreskrivs, att verksamheten skall bedrivas i överensstämmelse med vad bolaget åtagit sig i målet, inbegripet åtgärder för att minska vatten-, luft- och markföroreningar samt andra störningar. Mindre ändringar som ej medför ökade föroreningar eller andra störningar får utföras efter godkännande av tillsynsmyndigheterna. Reningsanordningar skall drivas så att största möjliga reningsresultat nås. Enligt 22 kap 25 § MB överlåts det till tillsynsmyndigheten att meddela ytterligare föreskrifter gällande handlingsprogram och säkerhetsrapport angående kemikalieolyckor. Årlig miljörapport skall lämnas om hur arbetet med att miljöanpassa transporter och arbetet med att effektivisera energianvändningen bedrivs. Kemikalierna ska lagras och hanteras så att risk för tillförsel av kemikalier till grundvatten mm ej föreligger. Cisterner innehållande kemikalier skall vara invallade eller försedda med fångstdamm. Det överlåts till tillsynsmyndigheterna att meddela eventuella undantag. Skötsel- och driftsrutiner för kemikaliehanteringen och intern avfallsplan⁹⁵ skall utarbetas i samråd med

⁹³ Östersunds tingsrätt, Mål nr M 15-00: Deldom. Ansökan om tillstånd till verksamhet vid bolagets fabrik för tillverkning av Expancel mikrosfärer i Stockviksverken, Sundsvalls kommun.

⁹⁴ Två utredningar av verksamheten.

⁹⁵ Med beaktande av gällande EU-direktiv och förordningar och redovisas om 6 mån och årligen revideras.

tillsynsmyndigheterna. Bolaget skall redovisa efterbehandlingsplan i god tid samt att bullerbegränsningar skall vidtas. I övrigt uppfyller MKB:n kraven enligt 6 kap MB.

Miljödomstolen anser att verksamheten för tillverkning av mikrosfärer är tillräddlig och att bolaget ansökan om nytt tillstånd för nuvarande produktion såväl som framtida utökningar bör bifallas. Tidigare gällande tillstånd upphävs i samband med beviljandet av nytt tillstånd. Utsläppsmängderna bör kopplas till aktuella produktionsförhållanden eftersom fullt kapacitetsutnyttjande kan dröja. För tillfället finns ej underlag för sådana föreskrifter varför U1 och U2 bör innefatta en tidigare ingiven delutredning. I de slutliga redovisningarna bör underlag finnas för att kunna ge slutliga villkor där utsläppsdata kan kopplas till så många olika produktionsförhållanden som möjligt.

4.3.3.1 Analys Expancel

Eftersom detta fall är en deldom skjuts många frågor på framtiden. I U1 och U2 står det detaljerat vad bolaget skall utreda vilket innebär ganska omfattande krav. Anmärkningsvärt är att tillstånd har givits utan fullständiga bevis om utsläppens konsekvens för miljön. Kanske beror det på att verksamheten redan finns och endast skall utökas. Man kan ändå hävda att hänsyn tagits till försiktighetsprincipen genom de detaljerade villkoren, att utsläppen blir så få och att tillsynsmyndigheterna skall meddelas. Tillsynsmyndigheten skall även föreskriva om säkerhetsåtgärder, miljörapporter osv. Miljödomstolen lägger över mycket till tillsynsmyndigheterna att bestämma. Man kan säga att bevisbördan och hur mycket undersökning som gjorts bollas mellan sökanden och tillsynsmyndigheten, vilket naturligtvis också har att göra med att det är en deldom. Viktigt att notera är att sökanden har tillstånd till produktion för 7000 ton men endast producerar 4000 ton. Detta innebär att de kan släppa ut mycket mer procentuellt på sina 4000 ton (75 % mer) och ändå ej överskrida de föreskrivna utsläppsvillkoren, om det ej kontrolleras. Domstolen anger dock att utsläppsvillkoren skall kopplas till produktionsmängden i de slutliga villkoren. Det är underligt att det inte togs någon notis om kommunens bestridande i denna fråga angående verkställighetsförordnandet och följde deras rekommendationer. Det påminner om då ”Tetra Pak” försökte komma undan miljöutsläppsbegränsningarna genom att söka tillstånd till större produktion än vad de planerat att genomföra för att undgå miljökraven.

4.3.4 Biogas⁹⁶

Tillståndsansökan avser anläggande och drift av biogasanläggning på fastighet Bodsvedjan. Två enskilda sakägare har överklagat Lst:s beslut och motparter är kommun och Lst. Sportfiskeklubben anför att störande lukt och utsläpp i Luleå älv kan påverka miljön negativt. Fiskemöjligheterna bidrar till ökad turism och anläggningen med störande lukt och utsläpp kan påverka denna mycket negativt. Fastighetsägarföreningen är oroad över att verksamheten kan bidra till en sämre boendemiljö för de närliggande fastigheterna.

Miljödomstolen anser att tillståndsfrågan rimligen kan avgöras med det beslutsunderlag som föreligger. "Bodsvedjans fastighetsförening har ifrågasatt rötresternas användbarhet och innehåll, en omständighet som skulle kunna medföra att kretsloppsidén inte tillgodoses. Kommunen har inte kunnat ge ett detaljerat besked i fråga om möjligheterna till avsättning av slutprodukten. Domstolen anser dock att aktuell verksamheten knappast aktualiserats utan att projektet subventionerats. Regeringen har beviljat bidrag i ett investeringsprojekt, vari biogasanläggningen ingår som en väsentlig del. Därför förutsätter domstolen att frågor om övergripande hushållning har beaktats i tillräcklig utsträckning. Klagandena anser att den valda platsen är olämplig pga. närheten till bostäder, Luleälven och dess intilliggande rekreativområde. Kommunen beräknar att ur ekonomisk synpunkt medför lokaliseringen avsevärda fördelar pga. samordningsmöjlighet med det befintliga reningsverket, samt att placering är fördelaktig ur miljösynpunkt. Miljödomstolen saknar anledning att ifrågasätta kommunens bedömning.

Vidare anser miljödomstolen att eftersom anläggningen är planerad nära både bostadsområde och populärt fritidsområde kan den nya verksamheten bara tillåtas om den rimligen inte medför ökad störning i förhållande till vad den redan pågående verksamheten vid reningsverket medför. Det är viktigt att begränsa luktemissionen p.g.a. närheten till bostäder. Kommunens uppgifter på detta område är mycket osäkra då de är ifrån 1977-1978. Reningsverkets redovisning av luktspridning kan vara missvisande eftersom ingen hänsyn tagits till att luktande ämnen kan blandas och fördelas i luftmassor under olika förhållanden. Det finns anledning att anta att illaluktande ämnen kan drabba intilliggande bostäder, vilket fastighetsföreningen var oroliga över. Riskerna för luktspridning från avloppsreningen kommer sannolikt att minska genom kommunens förslag att slamhantering ersätts med rötning och att kompostfilter skall installeras för rening av luft från reningsverket. Luktstörningar har förekommit vid biogasanläggningar men vid ändamålsenligt utformade och välskötta anläggningar förekommer normalt inga luktproblem. Av kommunens

⁹⁶ Umeå tingsrätt, Mål nr M 57-00. Tillståndsansökan till anläggande och drift av biogasanläggning på fastighet Bodsvedjan 1:14, Bodens kommun

redovisning framgår att avsikten är att utforma anläggningen för miljöprestanda och driftsäkerhet i nivå med dagens ”*bästa tillgängliga teknik*”. Miljödomstolen bedömer att anläggningen inte bör medföra att risken för luktstörningar i omgivningen ökar men att förebygga luktproblemen är en svår uppgift, i synnerhet när det handlar om en relativt oprövad teknik. Naturvårdverkets villkorsförslag syftar till att anläggningen får en sådan teknisk detaljutformning att luktspridningen minimeras. För att önskade luktminimeringar skall åstadkommas skjuts frågan om eventuella begränsningsåtgärder upp under en prövotid som skall löpa tillräckligt länge för att kunna avgöra om oväntade luktproblem riskerar att uppkomma.

I Lst tillståndsbeslut var föreskrivna bullerriktvärden olika för avloppsreningsverket och biogasanläggningen. Miljödomstolen anser att bullervillkoren bör sänkas till Naturvårdsverkets riktvärden som anges i villkoren, samt att bullerdämpande åtgärder utformas så att de både kommer bostäder och strandmiljö tillgodo. Sammanfattningsvis anser miljödomstolen att Lst:s beslut skall stå fast men att det bör kompletteras med en prövotidsutredning beträffande luktstörningar samt att bullervillkoren bör skärpas.

Miljödomstolen avslår yrkandet om att målet skall avgöras först efter att viss utredning inhämtats och ändrar beslutet på så sätt att avgörandet av frågan om ytterligare försiktighetsåtgärder, som skall vidtas till förhindrande av luktspridning från anläggningen, skjuts upp under en prövotid. Bodens kommun skall i samråd med tillsynsmyndigheten och opartisk expert, som anlitas efter hörande av tillsynsmyndigheten och Naturvårdsverket, utreda luktspridningen. Experten skall även granska utredningen och resultatet och eventuella förslag till villkor och luktbegränsande åtgärder skall redovisas till Lst senast 2 år efter driftstart. Miljödomstolen ändrar bullervillkoret så att ekvivalenta ljudnivåerna inte får överstiga 50 db(A) vardagar, 45 db(A) helger och kvällar mellan 18-22 samt 40 db(A) 22-07 alla dagar. Momentana ljudnivån får nattetid ej överstiga 55 db(A) vid bostäderna. Det sammanlagda bullret från biogasanläggningen och avloppsreningsverket får inte överskrida de nivåer som föreskrivs för avloppsreningsverket.

4.3.4.1 Analys Biogas

Rättsfallet är på 12 sidor där både kommun, Lst och Naturvårdsverket har detaljerade undersökningsbeskrivningar och villkorsförslag. Domstolen har även varit detaljerad i sina domskäl, vilket underlättar praxis på området. I domskälen framgår att domstolen utan vidare utredning förutsätter att övergripande hushållning beaktats. Även om verksamheten ingår i ett investeringsprojekt är det ändå anmärkningsvärt att domstolen inte ifrågasätter huruvida tillräcklig utredning gjorts. I lokaliseringsavsnittet framgår att inga ökade störningar får förekomma till följd av verksamheten. Sannolikheten i att detta krav kan uppfyllas är föga eftersom verksamheten medför utökade transporter och buller. Naturvårdsverkets villkorsförslag innebär att periodisk besiktning skall ske minst vart tredje år och rapporterna skall redovisas till tillsynsmyndigheterna. Detta är ett mycket bra villkor

eftersom det innebär en uppföljning och kontroll av att besluten verkligen implementerats. Denna åtgärd torde heller inte vara alltför kostsam. Miljödomstolen har hållbara argument i sina resonemang kring luktproblemen, genom att det kan förekomma men inte är normalfallet. Den osäkerhet som finns gör att frågan skjuts på en provotid. Sammantaget gör dessa villkor att försiktighetsprincipen har tillgodoses i fallet.

4.3.5 Rockhammar⁹⁷

Ansökan avser ändring av villkor för utsläpp av processavloppsvatten från verksamheten vid en massafabrik i Rockhammar. Endast Lst har yttrat sig i fallet. Domslutet innebar att villkorsändringen ej bifölls.

I domskälen anges att tillståndsvillkoret⁹⁸ får upphävas eller mildras endast om det är uppenbart att villkoret inte längre behövs, är strängare än nödvändigt eller om ändringen är påkallat av omständigheter som inte förutsågs när tillståndet meddelades. Lst och bolaget är eniga om en omvandling av utsläppsvillkoret avseende BOD7 till utsläpp av COD, men är oeniga om hur omvandlingen skall gå till. Bolaget anser att Lst:s omräkning anger en villkorsskärpning. Bolaget åberopar att Naturvårdsverket i samband med villkorsprövningen 1993 uttalat sig om relationen mellan dessa parametrar, men miljödomstolen tillmäter det ingen betydelse då undersökningen grundats på begränsat underlag och byggt på en teoretisk beräkning. Miljödomstolen saknar anledning att närmare granska och bedöma den metod som Lst har anvisat för omvandling av utsläppsvillkoren. De anser att Lst anfört tillräckligt starka skäl för bedömningen att villkorsomvandlingen inte kan föras så förenklat som bolaget hävdar. Lst har åberopat ett IPPC-direktiv, vilket är ett förslag som skall användas vid bästa möjliga teknik, men de kan ej ligga till grund för en omvandling av en äldre anläggning. Lst anser att bolagets omvandlingsmodell leder till kraftig mildring av nu gällande villkor. Sammantaget leder bedömningen till att bolagets ansökan om villkorsändring ogillas och tidigare villkor fortsätter gälla.

4.3.5.1 Analys av Rockhammar

Bolaget och Lst var eniga om omvandling av utsläppsvillkoret avseende BOD7 till utsläpp av COD, men oenighet rådde angående tillvägagångssättet. Det är lite förbryllande att ett samråd inte kunde avhjälpa detta problem. Det borde inte vara så svårt av en expert på området att kunna räkna ut överensstämmande mått. Domstolen har gått på Lst:s resonemang genom att det låter rimligt. Sökanden som har bevisbördan borde kunna bevisa sitt påstående genom undersökning av fakta.

⁹⁷ Stockholm tingsrätt, Mål nr M 127-00-5. Ansökan om ändring av villkor för utsläpp av processavloppsvatten från verksamheten vid massafabrik mm i Rockhammar, Lindesbergs kommun, Örebro län.

⁹⁸ Förutsättningarna för prövningen framgår av 24 kap 8 § MB

Försiktighetsprincipen har i vilket fall tillgodosett. Eftersom domstolen valde Lst:s omvandlingsmodell så har osäkerheten inte lett till att utsläppsvillkoren mildrats.

4.4 Strandskyddsdispens

4.4.1. Gäststugufallet⁹⁹

Tillståndsansökan gällde att uppföra en gäststuga på samma plats som en byggnad funnits tidigare. Enligt ägarna är detta den enda tänkbara platsen att bygga på eftersom ängarna till släktgården används för hästhållning. Lst anser att i enlighet med hushållsprincipen bör en annan plats på fastigheten väljas eftersom allmänheten skulle gå miste om den fina utsikten över sjön och framkomligheten skulle bli sämre. Kommunens samhällsbyggnadskontor anser visserligen att Dalslands kanals sjösystem utgör ett område för riksintresse, men att Bäckeвик är en liten, grund, dyig och obetydlig vik. Gäststugan skulle därför vara av mycket ringa betydelse för allmänhetens friluftsliv, påverkan på växt- och djurliv, samt sjötrafiken. Kommunen anför därför att gäststugan borde ses som särskilda skäl och vara förenligt med strandskyddets syfte. I domskälen framkommer att den planerade byggnaden avses uppföras på en höjd 120 meter från viken. I äldre tider var platsen bebyggd och framstår som en naturlig byggplats med den goda utsikten. Domstolen klargör att strandskyddets syfte är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv och att bevara goda livsvillkor på land och i vatten för djur- och växtlivet. I detta område har strandskyddet utökats till 200 meter. Dispens kan ges främst för fall där de allmänna intressena inte alls eller endast obetydligt skulle skadas av ingreppet, det krävs särskilda skäl.

Miljödomstolen anser att det utökade strandskyddet inte har den allra största tyngden, i enlighet med vad kommunen anfört om vikens obetydlighet. För dispensens, talar att platsen tidigare är bebyggd, men detta argument försvagas av att det förflutit lång tid sedan dess. För dispens talar också områdets ringa nyttjande för bad och friluftsliv men som Lst anfört utgör det inte ett godtagbart skäl eftersom man skall se till framtiden. Domstolen konstaterar att fler skäl talar för dispens men att dessa skäl är utan betydande styrka. *"Sammantaget berörs således ett utökat strandskydd som inte har den allra största tyngden ett flertal dispens-skäl som inte heller de har någon betydande styrka. För dispens krävs att dispens-skälen väger avsevärt tyngre*

⁹⁹ Vänersborgs tingsrätt, Mål nr M-2-00 Ansökan om strandskyddsdispens på fastigheten Bengtfors Gunnebyn 1:13

än skälen däremot vilket det inte anses vara i detta fall. Dispens kan därför inte medges." En "skiljaktig" gör bedömningen att syftet med strandskyddsbestämmelserna inte motverkas om sökt bebyggelse medges.

4.4.1.1 Analys Gäststugufallet

Domskälen är mycket utförliga liksom resonemangen kring fallets förutsättningar. Skälen för och emot att ge dispens och vad som enligt reglerna kan tillåtas, samt hur de har vägt skälen mot varandra är uttömmande. Det är positivt att domstolen för ett så långt resonemang då praxis blir tydligare. Det finns skäl både för och emot att ge dispens så beslutet var långt ifrån givet. Det är svårt att förstå domstolens beslut eftersom frågan är hur mycket det verkligen skulle störa omgivningen med en stuga på denna plats, som synes vara tämligen ointressant för allmänheten. Miljödomstolen konstaterar att skälen för dispens inte är tillräckligt starka, samt att de skall väga avsevärt tyngre än skälen emot, vilket ej ansågs vara fallet. Det subjektiva i denna bedömning blir att domstolen avgör vad som är ett starkt och ett svagt skäl, vilket aktualiseras genom "skiljaktiges" motsatta bedömning. Försiktighetsprincipen tillämpas i allra högsta grad genom att dispens inte medges. Om strandskyddet inte har den allra största tyngden (enligt min uppfattning) är det inte då en verksamhet som gör väldigt liten skada jämfört med den enskilda nyttovinsten. Skälighetsbedömningen har inte fått så stort utrymme i fallet, men man måste ta hänsyn till att reglerna i 7 kap. MB aktualiseras i dispensfallen.

4.4.2. Båthus¹⁰⁰

I detta mål om strandskyddsdispens diskuterades huruvida det fanns särskilda skäl, 18 §, för dispens från bebyggelseförbudet i 7 kap 16 § MB. Det enskilda intresset får normalt ge vika för strandskyddsintresset. Även om båthuset inte inkräktar på allmänhetens möjlighet till friluftsliv kan det förväntas få en avhållande effekt för allmänheten. Vid intresseavvägning skall beaktas att hamnområdet ligger inom ett långsiktigt mycket högt rekreativvärde, vilket leder till att dispensansökan skall bedömas med relativt stor restriktivitet. Fastighetsägarens har rätt att utöva olika slags båtsport, så nödvändigheten av ett båthus är ett godtagbart argument, men den skall vägas mot möjlighet till samlokalisering. Det finns en hamn en km från fastigheten som enligt företaget är utarrenderat men domstolen menar att företaget borde kunna förhandla sig till en båtplats och godtar därför inte detta skäl. Sammantaget kan inte bolagets skäl för dispens bryta igenom strandskyddsintresset enligt domstolen.

¹⁰⁰ Vänersborgs tingsrätt, Mål nr 102-00. Med ändring av Lst beslut avslår Miljödomstolen ansökan om strandskyddsdispens.

4.4.2.1 Analys Båthus

Domstolens uppmärksamhet på möjligheten till samlokalisering, med den närliggande hamnen, är klart i enlighet med motiven till försiktighetsprincipen. Bedömning är mycket bra eftersom det först utrönts möjligheterna till alternativ för att begränsa miljöpåverkan. Vidare resonemang om hur starka skäl till dispens i övrigt är ovidkommande p.g.a. iakttagandet av samlokaliseringen. Liknande resonemang om att man utröner andra möjligheter diskuterades även i mål nr M 264-00¹⁰¹

4.4.3 Fritidshus¹⁰²

Sökanden har ansökt hos kommunen om dispens från strandskyddsbestämmelserna för nybyggnad av ett fritidshus. Nämnden avslog beslutet och sökanden har därför överklagat till Lst som i sin tur avslog överklagandet. Sökanden har anfört att besiktning ej utförts innan beslut fattats. Aktuell fastighetsstrand är svårt kuperad och det är inte riskfritt att nå vattnet. På andra platser inom kommunen har liknande dispens från strandskyddet beviljats. Som alternativ till stuga finns bara husvagn vilket sökanden anser vara ett betydligt sämre alternativ ur miljösynpunkt eftersom vatten- och avloppsfrågan i det alternativet inte är ordnad. Sökande anger som skäl till dispens att fastigheten ej kunnat bebyggas tidigare och att den nu är osäljbar i befintligt skick. Enligt sökanden har fastigheten alla förutsättningar för dispens enligt Naturvårdsverkets råd och anvisningar Strandskydd 97:1. Allmänheten har fritt tillträde till stranden på båda sidor tomten och det finns även ett beslut som ger rätt att använda fastigheten för fritidsbebyggelse.

Miljödomstolen anser att Lst:s bedömning är korrekt dvs. att strandskyddet innebär ett förbud att uppföra byggnader, vilket även skall beaktas ur ett framtidsperspektiv. Enligt förarbetena kan fastighetsbildningsbeslut utgöra särskilda skäl om strandskyddet prövats samtidigt och inte alltför lång tid förflutit. Enligt rättspraxis är en rimlig period uppskattad till tio år. 1975 infördes generellt strandskydd och fastigheten har ej bebyggt tidigare. En bebyggelse skulle innebära en inskränkning i allemansrätten och avbrott i ett sammanhängande strandområde.

4.4.3.1 Analys Fritidshus

Diskussioner i denna dom är mycket knapphändiga. Man diskuterar inte alls sökandens påpekanden. Sökande har angivit ett flertal skäl till dispens som domstolen inte har beaktat utan konstaterar endast att byggnaden skulle

¹⁰¹ Växjö tingsrätt, Mål nr M 264-00 Strandskyddsdispens. Dst avslår överklagandet av Lst tidigare dom.

¹⁰² Östersunds tingsrätt, Mål nr M 149-00. Strandskyddsdispens. Miljödomstolen fastställer det överklagade beslutet.

inskränka på allemansrätten och innebära ett avbrott i ett sammanhängande strandområde och tar fasta på att tidigare fastighetsbildningsbeslut är utgången. Sökanden påpekade även att ingen besiktning av platsen skett vilket inte heller har uppmärksammat. Om strandskyddet inte är så skyddsvärt och inte heller intressant ur allmänt intresse som sökanden påstår, faller domstolens argument på denna punkt och följaktligen skulle dispens vara en möjlighet. Domstolen verkar således inte ha lagt ner tillräckligt mycket arbete på att förklara sin vägran till dispens. Andra domskäl i denna kategori har varit mer uttömmande, därför hade en klarare motivering varit önskvärd eftersom jag anser att förutsättningar snarare är större i detta fall än tidigare.

4.4.4 Överklagande av strandskyddsdispens¹⁰³

I detta rättsfall överklagas ett tidigare strandskyddsmedgivande av ägaren till grannfastigheten, som yrkar på att domstolen undanröjer Lst:s beslut och återförvisar ärendet för ny handläggning. Hon kan inte förstå hur Lst kunde ge dispens för maskinhus och utförande av gemensamhetsanläggning för 14 fastigheter utan att veta läge och vilken typ av anläggning som planerats inom strandskyddsområdet. Anläggningen kommer vara störande med hänsyn till miljö, utsikt och trivsel. Miljödostolen har nu hållit syn i målet och poängterar att anläggningen varit ålderstigen, vilket medför att den planerade anläggningen är en miljöförbättring. Bedömning är att det inte framkommit något som motiverar att målet skall återförvisas till Lst. Av handlingarna framgår att det aktuella strandskyddsområdet inte har några särskilda uttalade intressen vad avser natur- och kulturminnesvård. Åtgärderna bedöms inte påverka friluftslivet negativt.

4.4.4.1 Analys Överklagande av strandskyddsdispens

Man kan fundera över varför det klassas som ett skyddsområde, när det i praktiken inte anses skyddsvärt! Ser man till tidigare fall verkar det vara omöjligt att få dispens, men i detta fall har det inte inneburit något problem. Speciellt i jämförelsevis med fritidshusfallet, där ingen undersökning av platsen gjort, som enligt min bedömning också skulle kunna anses som mindre skyddsvärt område. Min slutsats är att skillnaden, i relation till de tidigare rättsfallen i denna kategori, ligger i att detta är en stor anläggning för maskinhus och gällde utförande av gemensamhetsanläggningar för 14 fastigheter. Det finns därför enligt mitt förmenande, skäl att anta att det kan ha funnits övervägande ekonomisk intressen till att strandskyddet i detta fall kompromissades och tillstånd beviljades.

¹⁰³ Växjö tingsrätt, Mål nr M 155-00. Miljödostolen avslår överklagandet. Lst dom står fast dvs. att strandskyddsdispens medges.

4.5 Övrigt

4.5.1 Stenindustribuller ¹⁰⁴

I detta fall fick en privatperson, som ansåg att miljödomstolen borde upphäva Lst:s beslut och avslå *Bohusläns Kooperativa Stenindustri ekonomiska förenings* tillståndsansökan för bergtäkt m.m., avslag på sin ansökan. Anledningen till klagomålet är att närboende stördes av lågfrekvent buller och mycket höga ljudnivåer i oktober 1997. Utökad maskinpark, borttagande av skyddsskog och topografins särart var avgörande faktorer för bullernivån. Vibrationsvågor gör att buller upplevs starkare på längre håll och klaganden har drabbats av såväl fysiska som psykiska skador till följd av bullret. Klaganden menar att ljudmätningarna som gjorts av Lst varit bristfällig och att hänsyn ej tagits till rådande förhållanden på platsen. Av översiktsplanen följer att god boendemiljö skall råda samt att buller skall dämpas vid källan. Ljudnivå om 50 db(A) är oacceptabel och klaganden påpekar att tillsynen över verksamheten har varit obefintlig. En ökning av 50 till 55 db(A) upplevs av örat som en dubbling av ljudnivån.

Föreningen hävdar att det är metoden med jetbränningen som orsakat de höga ljudnivåerna. Som alternativ finns även linsågning att tillgå, men denna metod använda inte eftersom den prövats men utan att ge lyckat resultat. Förutom dessa metoder finns för närvarande inga andra alternativ. Föreningens intention har alltid varit att inom ramen för det tekniskt och ekonomiskt möjliga finna metoder och åtgärder som minskar eventuella obehag för närboende samtidigt som en minskad ljudbelastning på arbetsplatsen ger bättre arbetsmiljö. Mätningar har utförts efter gängse standard och som fältmätning. Det satta riktvärdet 55db (A) har under den gångna tioårsperioden endast vid enstaka tillfällen överskridits.

Lst anser att inhämtat underlag var tillräckligt för att fatta beslut. Bullerpåverkan på 55dB(A) är ett vanligt riktmärke för befintlig verksamhet men för nyetablerad däremot är gränsvärdet 50dB(A). Det är viktigt att nedbringa bullernivåerna men de tror att bolaget får svårt att göra det därför villkorsbegränsas bullerarbeten till vardagar 7-17. Kommunen menar att det är viktigt att täktverksamheten bedrivs vidare. MHN har efter klagomål haft samråd med föreningen för att vidta lämpliga åtgärder så att ljudnivån minskas från jetbränningen, i form av bullerdämpande material. Vid kontrollmätning kunde en minskning av ljudnivån konstateras.

Miljödomstolen anger att besiktning har skett i området och utredningen visar att handläggningen ej varit bristfällig. Den redovisade utredningen ger

¹⁰⁴ Vänersborgs tingsrätt, Mål nr M 70-00. Miljödomstolen avslår det överklagandet. Saken gällde tillstånd enligt miljöbalken till bergtäkt m.m. på fastigheterna Strömstad Näsingevässby 1:12 och Strömstad Mällegården 1:25

inte stöd för att den nuvarande verksamheten orsakar buller som kräver skyddsåtgärder utöver vad Lst bestämt. I Boverkets allmänna råd anges ett skyddsavstånd på 500m. I målet har det uppgivits att det till närmaste bostad är 400m. Bullernivåer har uppmäts till 59-63 dB(A) och beräkningar har gjorts att bullernivåerna kan ligga på 57-58dB(A) under förutsättning att bullerkällan ligger 400 m från bostaden. Det framgår dock att brytning förekommer så nära som 150 m från fastigheterna. Miljödostolen finner att trots ytterligare skyddsåtgärder finns det risk för att föreningen inte kan hålla de bullernivåer som föreskrivits i det överklagade beslutet. Vilket medför att föreningens utökning av verksamheten kan ifrågasättas. Lst:s beslut innebär att föreningen skall finna lösning för de värsta bullerutsatta fastigheterna och om de ej lyckas kan Lst ingripa och förbjuda fortsatt verksamhet. En annan lösning är att föreningen löser in fastigheterna. Med dessa överväganden anser miljödostolen att föreningens ansökan om fortsatt bergtäkt kan godtas.

4.5.1.1 Analys Stenindustribuller

I detta fall står det klart att försiktighetsåtgärderna inte är tillräckliga och, som miljödostolen uttrycker sig, att även med ytterligare skyddsåtgärder finns det risk för att föreningen inte kan hålla de bullernivåer som föreskrivits. Efter överväganden anser miljödostolen, trots detta, att föreningens ansökan om fortsatt bergtäkt kan godtas! Bullernivåerna är absolut för höga, vilket konstaterats, ändå tillåts verksamheten med alternativet att fastigheten löses in. Det har förekommit många klagomål från omgivningen vilket innebär att det inte bara är *en* individ som störs kraftigt, utan en klar påverkan på omgivningen.

Det framgår ingen ingående förklaring till varför alternativa metoden linsågningen ej kunde användas och miljödostolen ifrågasätter inte heller detta metodval, vilket de borde för att tillgodose försiktighetsprincipen. Bullernivåerna skulle ha varit godkända om det varit 400 m till närmast bostad men i detta fall är det endast 150 m. Verksamhetsutövaren skall vidta försiktighetsmått för att undvika olägenhet för människors hälsa enligt försiktighetsprincipen. Olägenhet är naturligtvis inte ett självklart begrepp men definitionen i 9 kap. 3 § uttrycket olägenhetsbegreppet som "*en störning som enligt en medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig*", både fysisk som psykisk påverkan inbegrips. Även störningar som påverkar välbefinnandet som buller omfattas av olägenhetsbegreppet. Bedömningen skall utgå från hur störningen uppfattas av människor i allmänhet, med hänsyn till känsliga personer, inte enbart till en enskild persons reaktion. Denna bullernivå är en klar olägenhet för ett flertal personer ändå anser miljödostolen att verksamheten inte kräver skyddsåtgärder utöver vad Lst bestämt. Skälighetsregeln har inte nämnts i domskälen, men måste ha vägt in till föreningens fördel. Miljödostolen har uppenbarligen ansett att mer undersökning vad gäller bästa möjliga teknik och utökade skyddsåtgärder inte varit rimligt att begära. I händelse av att det varit omöjligt att vidta

nödvändiga försiktighetsåtgärder borde tillstånd inte meddelas. Kommunen har ansett att det är viktigt att täktverksamheten bedrivs vidare vilket troligen varit en betydelsefull faktor för avgörandet. Tillräklig hänsyn har inte tagits till försiktighetsprincipen i detta fall.

4.5.2 Täkt¹⁰⁵

Ansökan avser tillstånd till täkt. Sökanden anger att tillstånd tidigare givits men ej utnyttjats och att investeringar gjorts för visst täktuttag. För den egna sysselsättningen och företagens fortlevnad är möjligheten till fortsatt täktverksamhet avgörande. Miljödomstolen avslår ansökan eftersom denna ligger inom ett klass II område enligt Kalmar läns naturvårdsplan. Den anger att täkter ej bör förekomma inom klass I och II. Dessutom är behovet av grus inom området tillgodosett av andra redan tillståndsgivna täkter.

4.5.2.1 Analys Täkt

Försiktighetsprincipen är väl tillgodosedd liksom även andra hänsynsregler. Vilken miljöpåverkan det skulle innebära framgår tydligare i Lst:s dom då de redogjort utförligt för MKB:n. Det finns inget samhällsligt behov av täkten och den kan ej anses medföra, en från allmän synpunkt, god hushållning och strider därför mot MB 3 kap 1§. Jämfört med naturvårdslagen innebär MB att frågan om hushållning med naturresurser och skyddet av värdefull natur- och kulturmiljöer har fått större tyngd. Behovet av det material som kan utvinnas skall vägas mot de skador på djur- och växtliv och på miljön i övrigt som täkten kan befaras orsaka, enligt 12 kap 2 § MB. Den som blir lidande utan detta tillstånd är en privatperson som blir utan sysselsättning men samtidigt har han inte haft denna inkomstkälla tidigare. Det nämns inget om hänsyn till sysselsättning i motiven till skälighetsregeln, vilket det gjorde i äldre rätt där sysselsättningen vägde tungt i den motsvarande paragrafen, vilket gör det är osäkert om det skall vägas in som ett godtagbart skäl.

4.5.3 Döda handfallet¹⁰⁶

Ansökan gäller dispens från förbud mot nybyggnad inom naturreservat. Bolaget gör gällande att Lst gjort en felaktig intresseavvägning och att det inte blir en påtaglig skada på natur- och kulturmiljön i området. Fastighetsdelen är marginell i förhållande till hela naturvårdsområdet och ligger i anslutning till befintlig bebyggelse. Bolaget pekar på

¹⁰⁵ Växjö tingsrätt, Mål nr M 388-00. Tillståndsansökan till täkt enligt miljöbalken. Miljödomstolen avslår ansökan.

¹⁰⁶ Växjö tingsrätt, Mål nr M 334-00. Ansökan om dispens från förbud mot nybyggnad inom naturreservat.

proportionalitetsprincipen dvs. att det skall föreligga en rimlig balans för vad det allmänna vinner och den enskilde förlorar på grund av inskränkningen¹⁰⁷. *"Det går inte att lägga en död hand över ett stort markområde i Sveriges mest expansiva landsdel, reservatet bör upphävas."*¹⁰⁸ Vidare påpekar bolaget att det i det närmast innebär ett rättsövergrepp och maktmissbruk att vägra dispens.

Miljödomstolen avslår överklagandet vilket innebär att Lst:s beslut står fast. Dispens får meddelas endast om intrånget kompenseras vilket inte avser ekonomisk gottgörelse. Enligt 7 kap. 25 § skall hänsyn tas till enskilda intressen. Inskränkning i användandet av egen mark får ej gå längre än vad som krävs för att tillgodose naturskyddet. Miljödomstolen anser att det inte framkommit något skäl som ger upphov till annan bedömning än Lst:s som avsåg ansökan.¹⁰⁹ Vid avvägning mellan det enskilda intresset att bebygga området och det allmänna intresset att bevara området obebyggt så anser Lst att det inte finns särskilda skäl att medge dispens.

4.5.3.1 Analys Döda handfallet

Det har inte framkommit några skäl som förändrar Lst beslut att nybyggnaden påtagligt kommer att skada natur- och kulturmiljön i området. Resultatet blir att sökanden vid sin överklagan skulle ha haft bevis, samt skäl för att ingen skada skulle uppstå, vilket innebär en något tung bevisbörda. Detta rättsfall är ytterligare ett exempel där en privatperson inte får dispens. Inte heller här gör man någon grundlig intresseavvägning. Samtidigt så anger MB klart och tydligt att det skall vara undantagsfall om dispens medges. Bolagets påpekan om en önskvärd rimlig balans i vad det allmänna vinner och den enskilde förlorar borde för en rättvis bedömning ha vägts in i skälen för dispens. Miljödomstolen borde ha gjort en tydligare undersökning med övervägande av skälighetsprincipen. Bolaget ifrågasättande av att ett stort markområde i Sveriges mest expansiva landsdel är reservat, samt att det är rättsövergrepp och maktmissbruk av miljödomstolen att vägra dispens ser jag som naturligt att inget motargument framkommit. Det ligger inte inom deras ram att upphäva dessa reservat. (Men jag har dock uppmärksammat denna tanke i avsnitt 5.2).

4.5.4 Transportkylservice¹¹⁰

Närboende har klagat på att verksamheten på aktuell fastighet stör deras hälsa både fysiskt och psykiskt. Enligt miljönämnden överskrider obehaget riktlinjerna för vad som skall godtas i dylikt fastighetsområde.

¹⁰⁷ RÅ 1996 ref 44 obs

¹⁰⁸ Uttalande sagt av sökande i målet

¹⁰⁹ MB 7 kap 26 § uttrycker en mkt restriktiv syn på möjligheterna till dispens.

¹¹⁰ Växjö tingsrätt, Mål nr M 265-00. Saken gäller föreläggande enligt miljöbalken att upphöra med verksamhet samt vidta vissa åtgärder mm på fastighet Fornminnet 1 i Helsingborg.

Miljönämnden anser även att det är större miljövinst om företaget flyttas än vad olägenheterna skulle bli av denna. Lst anser att eftersom verksamheten är belägen inom ett industriområde, planlagt för tung industri, bör lokaliseringsprincipen ges en begränsad tillämpning. 1 kap 1 § MB och 2 kap 3,4 §§ har beaktats och dessa gäller enligt 7 § om de ej kan anses orimliga att uppfylla. Fastigheten får utnyttjas endast för småindustriändamål eller bostadsändamål som ex vaktmästarbostäder. Bostadsändamålet har således ingen självständig funktion. Väljer man att bosätta sig i detta område kan man inte påräkna samma störningsfrihet. Därför blir det enligt skälighetsregeln orimligt att i ett etablerat industriområde begära att en planenlig verksamhet skall upphöra för ett underordnat intresse som i detta fall bostadsändamål. Miljödomstolen avslår överklagandet och Lst:s beslut står fast.

4.5.4.1 Analys Transportkylservice

Är det industriområde så borde det vara självklart att det innebär störningar att bosätta sig i området. Det är svårt att finna en anledning att flytta en etablerad verksamhet från ett industriområde som dessutom är planlagt för tung industri. Försiktighetsprincipen har behandlats i kombination med skälighetsregeln. Överklagandet har sin grund i olägenhetsbegreppet ur bostadssynpunkt men detta begrepp måste beaktas ur industriområdessynpunkt. Buller har ingen negativ miljöpåverkan på mark utan endast på människan så i ett industriområde är detta ingen rimlig eller nödvändig försiktighetsåtgärd kostnadsmässigt förhållande till vinsten. Naturligtvis kan det ha betydelse för de som arbetar på platsen men det har inte berörts i detta rättsfall.

4.5.5 Hundhållning¹¹¹

Målet gäller hundhållning inom fastigheten Åsele Gafsele. Dispens lämnades av myndighetsnämnden för nuvarande verksamhet fram till den 30 april 2000 och det fick inte finnas mer än 70 hundar på fastigheten under dispenstiden. Ägaren av fastigheten överklagade beslutet till Lst som, som upphävde myndighetsnämndens beslut avseende avslag till lokalisering och dispens. Beslutet har överklagats till miljödomstolen av ett antal sakägare samt Åsele kommuns myndighetsnämnd. Skäl för överklagande är att ägarna till en närbelägen fastighet anser att det tidigare var ett fridfullt område och beläget i ett bostads och fritidsområde. Verksamheten är oacceptabel med 70-120 hundar med anledning av att den påbörjades utan tillstånd av kommun och boende i området. Vidare bedrivs verksamheten i bostadsområde med närliggande skola vilket kan medföra allergier. Hundgården medför sanitär olägenhet och höga ljudnivåer. Stora mängder urin kan medföra lukter och förorening av marken. Verksamheten bör

¹¹¹ . Östersunds tingsrätt, Mål nr 24-00. Saken gäller hundhållning inom fastigheten Åsele Gafsele 3:50

betecknas som näringsfastighet och lokaliseras till lämplig fastighet eftersom verksamhetsutövarens inkomst kommer från tävling och uppdragsverksamhet med hundarna. Lst har inte beaktat barn- och utbildningsnämndens yttrande och ej heller grannfastigheten. Andra ägare anför att ett av deras barn har astma och hundallergi och att verksamheten är olämpligt placerad med tanke på närheten till skolan. De befarar även att vattenkvaliteten blir undermålig eftersom reservvattentäkten ligger intill verksamheten. Kommunen anför att platsen är olämplig för verksamhet med 80-100 hundar och att den kan medföra olägenheter för människors hälsa enligt 2 kap 3, 4 §§ MB. Något skyddsområde för reservvattentäkten finns inte fastställt. Övriga hundanläggningar i området är belägna i utkanten av byn och med betydligt färre antal hundar.

Motparterna hävdar att allergierna på skolan inte beror på hundanläggningen utan i så fall att barnen har husdjur hemma och påpekar att de inte lämnat några klagomål. Det finns redan en sågverksamhet i angränsande fastighet som ger upphov till oväsen. Vattnet tas från älven pga. att vattnet sedan länge varit dåligt i området. Kommunen har endast överklagat pga. att det blivit en principfråga. Myndighetsnämndens ordförande är bekant med part i målet och är därför jävig. Marken består av sand som ger bra filtrering och de är mycket noggranna med renhållningen så risken för att hundarnas urin skall utgöra en fara för reservvattnet är obefintlig. Det finns gott om andra hundar och oljud i området och även andra som bedriver kennelverksamhet utan tillstånd.

Lst tillstyrker, efter vad som nu framkommit, bifall till överklagande och anser i likhet med nämnden att verksamheten inte uppfyller lokaliseringskravet i 2 kap 4 §, Vidare att verksamheten kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa och miljö som ej är försumbar. Miljödomstolen anför att i enligt försiktighetsprincipen skall försiktighetsmått vidtas för att motverka skada el olägenhet för människors hälsa eller miljön. Enligt 26 kap 9 § MB får tillsynsmyndigheten meddela föreläggande eller förbud för att nämnda bestämmelse skall efterlevas, dock ej mer än vad som behövs i det enskilda fallet. Lämplig plats skall väljas med hänsyn till 1 kap 1 § MB där det stadgas bl.a. att MB skall tillämpas så att människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenhet oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan. Vid syn på platsen vistades 70-80 hundar, logeringsdelen av fastigheten var omgärdad av 2 meter högt ståltrådsstängsel och verksamheten gav ett välskött intryck. Eftersom den ifrågavarande verksamheten är etablerad på en fastighet som är belägen nära skola, daghem, permanentbostäder och fritidshus samt en reservvattentäkt finner miljödomstolen att det kan befaras att verksamheten kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa, genom ljudstörningar i form av hundskall och genom infiltration av hundurin till reservvattentäkten, samt i form av pälsdjursallergier. Miljödomstolen delar myndighetsnämndens bedömning att det finns skäl att med stöd av 26 kap 9 § begränsa verksamheten och förbjuder, från 1 maj 2001, hållande av fler hundar än 15 på aktuell fastighet.

4.5.5.1 Analys Hundhållning

Att begränsa verksamheten till 15 hundar istället för som nu närmare 100 innebär i praktiken att verksamheten stoppas. Kommunen ville inskränka verksamheten eftersom platsen var olämplig dock som privatpersoner var det endast de som hade fritidshus i närheten och inte vistas så mycket i området som klagat. Jag saknar prover på om urinen verkligen påverkar reservvattentäkten. Det är bra av miljödomstolen att de verkligen i ser till försiktighetsprincipen men de borde vara rimligare i sitt resonemang, speciellt då skolan inte klagat på oväsen utan snarare är positivt inställda till verksamheten, i alla fall om man får tro sökanden. Vidare kan man fundera på hur höga bullernivåer hundskallen kommer upp till, om man jämför med bilar och andra ljud? Även skolor brukar medföra en hel del oväsen. Det är enligt motiven till försiktighetsprincipen inte meningen att verksamhetens syfte skall förändras när försiktighetsmått vidtas. Denna begränsning av verksamheten, anser jag, förändrar verksamhetens syfte. Lokaliseringen kan tänkas vara bättre på något annat ställe. Att motparten inte har argumenterat om den ekonomiska biten, vad en flytt av verksamheten skulle kosta och att det skulle vara orimligt att begära är anmärkningsvärt.

5. Slutsatser

5.1 Sammanfattande analys

Miljödomstolen går till väga så att MKB:n beaktas, vilket i de flesta fall leder till ett godkännande. En välgjord MKB är i sig en bra försiktighetsåtgärd och ett tecken på att en omfattande undersökning har gjorts. Vidare skall de olika remissmyndigheterna yttra sig i ärendet (om de har möjlighet pga. sin stora arbetsbelastning). Oftast godkänner sökanden de påpekanden som uppkommer och domstolen tar med dessa i domslutet som villkor att beakta. Även motstående intressen godtas ofta av sökanden. Försiktighetsprincipen tillgodoses många gånger genom att det i domslutet ställs villkor för tillståndet. I villkoren skrivs ofta att verksamheten skall drivas i enlighet med de skyddsåtgärder sökanden åtagit sig i verksamhetsbeskrivningen. Bevisbördan ligger först på sökanden, men överförs i realiteten till remissmyndigheterna vars uppgift är att kontrollera att sökanden inte missat något väsentligt. Miljödomstolen godtar ofta de sakkunnigas omdömen utan vidare överläggningar –troligtvis för att hur och vad som skall iakttas är relativt standardiserat.

Tillståndsansökningarna i kategorin vattenverksamhet och broverksamhet har ofta legat inom ett riksintresse. Tillstånd har givits i dessa fall, vilket resulterar i att man kan dra slutsatsen att dessa verksamheter har varit mer betydelsefulla än riskintresset. Betydelsefulla för allmänheten eftersom det ofta handlar om en allmännyttig verksamhet. Försiktighetsprincipen föreskriver att skada och olägenhet för miljön ska undvikas: bl.a. att man skall värna om dessa speciellt skyddsvärda områden. Det har i dessa fall skett genom olika försiktighetsåtgärder. Men åtgärderna har inte varit så drastiska att verksamheten inte tillåts.

Jämför man med strandskyddsfallen tilläts verksamhet oftast inte p.g.a. att skyddet av natur och friluftsliv vägde tyngre. Försiktighetsåtgärder som i princip alltid tillgodoses är de fiskeriverket rekommenderar. De får gehör för sina yttranden och har således stor pondus i dessa fall. De tar upp begränsningar av grumlande arbeten för att inte påverka fiskets lekperioder och anger datum då grumlande arbeten inte får ske, vilket skrivs in som villkor.

Tillsynsmyndigheterna har en viktig roll i dessa sammanhang genom att de får uppgiften att utforma och kontrollera de försiktighetsåtgärder som skrivits in i villkoren. Detta innebär att det inte alltid framgår av MKB:n eller i tillståndet *hur* försiktighetsåtgärderna ska vidtas. Istället läggs vissa bitar över på myndigheterna. Sökande, som ofta är företag i statens regi vid vatten- och broverksamhet, slipper undersöka definitiv miljöpåverkan innan tillståndet ges, vilket istället sker vid senare tillfällen eller vid kontroller.

Det är i och för sig troligt att andra myndigheters verksamheter är lättare att kontrollera än privata verksamheter. Frågan om bevisbördans roll har visat sig bli en lättare börda för verksamheter utförda i allmänhetens intresse och då oftast av verksamhetsutövare i statlig regi.

Brister i undersökningen har behandlats på olika sätt och man har därmed inte varit konsekvent. Miljödostolen är mycket tillmötesgående mot Vägverket i deras ansökan om väg och broverksamhet. Vägverket kan naturligtvis vara mycket bra på att vidta försiktighetsåtgärder och göra en utförlig MKB, men trots brister i MKB:n och en relativt stor miljöpåverkan har tillstånd ändå beviljats. Ofta är argumentet för bron eller ersättningsbron som redan ingår i infrastrukturen, att den behövs för allmänheten vilket väger tungt i dessa sammanhang. Jag får uppfattningen att utgångspunkten är att verksamhetens skall tillåtas i enlighet med planbestämmelserna. Frågan är bara om de har vidtagit alla försiktighetsåtgärder och gjort erforderliga undersökningar för att begränsa skada utifrån det perspektivet. Vissa argument från yttranden förbises i dessa fall, vilket förstärker denna bild.

Strandskyddsdispensmål hade alla en sak gemensamt: de fick avslag på sina respektive ansökningar. I dessa fall uttrycks försiktighetsprincipen genom att det måste finnas särskilda skäl för att frångå strandskyddets regler. Det blir främst en fråga mellan allmänna och enskilda intressen.

Strandskyddsdispensreglerna följs och det verkar faktiskt, utifrån dessa rättsfall, omöjligt att få dispens. Dessa områden har en gång blivit utsedda till främja friluftsliv, natur och kultur, och ingenting får därför byggas inom dessa områden. Det kan tyckas i det enskilda fallet att en liten stuga inte borde påverka så mycket, men om tillräckligt många söker och får dispens, blir det till sist en hel koloni. En annan sak är att om allmänheten vet att reglerna tillämpas strikt, får man färre ansökningar och undviker dyr administration. I dessa ansökningar om strandskyddsdispens verkar miljödostolen inte alls ta hänsyn till vad det innebär att dispens *inte* ges, dvs. vad alternativen och kostnaderna för privatpersonerna blir, så skälighetsregeln aktualiseras inte i detta sammanhang.

Vad gäller bevisbördan så ligger denna helt klart på sökanden. De har att bevisa att verksamheten inte motverkar strandskyddets syfte. Bristande undersökningar i dessa fall innebär helt enkelt att tillstånd inte ges. Detta förklaras delvis av att resurserna hos privatpersoner är mindre. Det råder inte proportionalitet i bedömningen om man jämför inverkan på miljön i dessa fall med tillståndsansökningar i övriga kategorier (som ligger inom riksintresseområden). Trots att naturen i de fall som inte gäller strandskydd påverkas mycket mera så är det en hårdare bedömning i strandskyddsdispensfallen. Bedömningen relegeras i stor utsträckning av 7 kap MB men utgångspunkten om att värna om skyddsvärda områden bör ha samma bakgrundstanke.

I rättsfallet "stenindustribuller" är försiktighetsåtgärderna inte tillräckliga och även med ytterligare skyddsåtgärder finns det risk anser miljödomstolen att föreningen inte kan hålla de bullernivåer som föreskrivits i det överklagade beslutet. Miljödomstolen påpekar även att utökning av verksamheten kan ifrågasättas. Vidare att verksamheten inte kräver skyddsåtgärder utöver vad Lst bestämt, vilket innebär att föreningen skall söka lösning för de värsta bullerutsatta fastigheterna och ifall det inte lyckas kan Lst ingripa och förbjuda fortsatt verksamhet. En annan lösning är att föreningen löser in fastigheterna. Miljödomstolen uttalar även att bullerbegränsande åtgärder är en tillsynsfråga och att MHN skall följa upp ärendet och fatta beslut om lämpliga krav. Det är i fallet även osäkert om "bästa möjliga teknik" används. Försiktighetsprincipen har inte behandlats fullt ut i detta fall och beviskraven har mildrats jämförelsevis.

I många privata ansökningsmål är det ofta bristande undersökningar samt bristande miljökonsekvensbeskrivning som gör att ansökan avslås. Jag funderar på om bevisbördan är för betungande i vissa sammanhang. Som privatperson är det dock förhållandevis kostsamt att göra en heltäckande utredning som kan ge skäl för dispensen vilket kan vara en bidragande anledning. Utifrån detta resonemang kan alltså undersökningsplikten verka en aning betungande i de enskilda fallen, vilket ger en diskrimineringseffekt.

5.2 Egna reflektioner

Försiktighetsmått tillgodosedda genom att de sätts som villkor låter bra i teorin men sedan är det upp till tillsynsmyndigheterna att verkligen se till att villkoren följs. Ibland anges i villkoren att tillsynsmyndigheten skall granska, ibland inte. Problemet är att merparten kan driva sin verksamhet utan rädsla för att tillsynsmyndigheterna skall granska eller göra stickprov eftersom det inte finns tillräckligt med resurser hos denna funktion i dagsläget. Jag anser att miljödomstolen oftare borde föreskriva som villkor att företagen skall skicka in rapporter kontinuerligt på utsläpp, bullernivåer osv. Miljörapportering finns redan gällande miljöfarlig verksamhet och i olika system som företagscertifiering men det kunde likväl ingå i alla nya tillstånd som ges, t ex att årliga mätrapporter är ett krav. Något liknande en ekonomisk deklaration som alla näringsidkare och privatpersoner måste skicka in årligen, borde vara en möjlighet att införa. En miljödeklaration kunde ha samma system med straffavgifter vid försening och oriktiga uppgifter.

Konsekvenserna av att bevisbördan ligger på företaget som söker tillstånd är både positivt och negativt. Positivt på så sätt att de har kunskapen om verksamheten och lättare att inhämta information. Negativt är att i tillståndet så anser ofta sökanden att de vidtagna försiktighetsåtgärderna är tillräckliga. Om miljödomstolen inte är noggranna och i sin tur undersöker det specifika fallet, finns det en risk att dessa åsikter accepteras för enkelt. Om

bevisbördan skulle ligga på olika oberoende myndigheter att bevisa att företaget har vidtagit tillräckliga försiktighetsmått skulle förhoppningsvis bedömningen bli mer objektivt korrekt, men mycket dyrare för myndigheterna eftersom det kräver större resurser. Det skulle även leda till att sökanden inte utför MKB:n lika grundligt, vilket skulle medföra att informationen som företaget innehar går förlorad.

Jag har, som nämnts tidigare, märkt en skillnad mellan privatpersoner och offentliga tillståndsansökningar, framförallt genom att tillståndet ges med villkor att uppfylla istället för ett nekande. Är det för att verksamheten helt enkelt är nödvändiga för allmänheten som t ex vägar och dylikt eller bedöms verkligen privatpersoner hårdare. Aktualiseras försiktighetsprincipen i större utsträckning i de privata ansökningarna? Blir resultatet att det i det närmaste är omöjligt att utföra alla undersökningar pga. ekonomiska skäl? Kan då privata företag inte konkurrera med statliga! Detta kan leda till en snedvridning mot monopolverksamhet som politikerna inte hade tänkt sig, eller är detta möjligtvis avsiktligt? Detta kan leda till en diskriminering av privata företag och även privatpersoner. Myndigheter har mer resurser för att upprätta en bra miljökonsekvensbeskrivning. Eftersom privata företag i större mån styrs av vinstintresse för sin överlevnad samtidigt som myndigheterna oftast har större tillgång till expertisråd utan samma ekonomiska börda, kan miljökraven bli en protektionistisk åtgärd för utvecklingen av ett samhälle mot en större offentlig sektor. Denna politiska aspekt av hänsynen till miljön kan få stora indirekta konsekvenser som man vid först anblicken inte reflekterar över.

Miljöområdet är under ständig utveckling, det som gäller nu kan snabbt förändras, men eftersom Sverige har antagit en strängare syn på miljöhänsyn så bör vi ligga rätt till en tid. Eftersom EU har stort inflytande, kan ett framtida problem bli att varor diskrimineras och får negativa effekter på företagen. Har man sträng miljökontroll på vissa områden kan det bli en snedvridning på marknaden. Det är därför viktigt som kommissionen påtalar att vi fortast möjligt antar generella regler i dessa sammanhang.

Att naturreservat finns är ett sätt att bevara natur och kultur och i linje med miljötänkandet. Men om man skall se till vad som är bäst ur hälsosynpunkt för människan, är det att vistas och bo i naturen och därmed undvika industrier och avgaser. Detta är intressant att fundera över att det faktiskt ligger något i detta. Vi blir fler och fler människor i Sverige och är det rätt att det skall finnas så mycket strövområden men inte fina platser att bo på. Är det stadsborna som man skall ta hänsyn till, som då och då vill gå en promenad i skogen, eller de människor som vill bo i naturen permanent?

Litteraturförteckning

Offentligt tryck

Ds 1998:22 Tillsyn enligt miljöbalken

SOU 1996:103 Miljöbalken. En skärpt och samordnad miljölagstiftning för en hållbar utveckling del 1

Regeringens proposition 1997/98:45 I Miljöbalk

Regeringens proposition 1997/98:45 II Miljöbalk

Litteratur

Bengtsson, Bertil, m.fl. Miljöbalken. En kommentar, del 1, kap 1-15;
Nordstedts Juridik AB, Stockholm 2002

Mahmoudi, Said: EU:s miljö rätt, 1.a uppl.;
Nordstedts Juridik AB, Stockholm 1995

Rubensson, Stefan: Miljöbalken - Den nya miljö rätten, 2:a uppl.,
Nordstedts Juridik AB, Stockholm 1999

Setterlid, Rickard: Offentlig tillsyn enligt miljöbalken,
Nordstedts Juridik AB, Stockholm 2000

Westerlund, Staffan: Spaltkommentar, Miljöbalken 1-17 samt 24 kap,
Miljö rättslig tidskrift 1999:1, s: 20-37, 110-115

Europeiska gemenskapens kommission

Kom (2000) I slutlig, Meddelande från kommissionen om försiktighetsprincipen, Bryssel 2000-02-02

Rättsfallsförteckning

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

Miljödomstolen

Mål nr M 347-00, Dom 2001-02-20
Mål nr M 282-00, Dom 2001-02-16
Mål nr M 192-00, Dom 2001-02-08
Mål nr M 183-00, Dom 2001-02-02
Mål nr M 173-00, Dom 2001-02-23
Mål nr M 102-00, Dom 2001-01-18
Mål nr M 99-00, Deldom 2001-01-29
Mål nr M 83-00, Dom 2001-02-15
Mål nr M 70-00, Dom 2001-01-12
Mål nr M 2-00, Dom 2001-02-02

VÄXJÖ TINGSRÄTT

Miljödomstolen

Mål nr M 388-00, Dom 2001-02-06
Mål nr M 334-00, Dom 2001-01-26
Mål nr M 265-00, Dom 2001-02-22
Mål nr M 264-00, Dom 2001-02-15
Mål nr M 225-00, Dom 2001-02-09
Mål nr M 155-00, Dom 2001-01-30
Mål nr M 154-00, Dom 2001-01-30
Mål nr M 95-00, Deldom 2001-02-09

STOCKHOLMS TINGSRÄTT

Avd 9 Miljödomstolen

Mål nr M 354-00, Dom 2001-02-14
Mål nr M 328-99:6, Dom 2001-01-17
Mål nr M 322-00, Dom 2001-02-02
Mål nr M 130-00, Dom 2001-02-27
Mål nr M 127-00:5, Dom 2001-02-27
Mål nr M 100-00, Dom 2001-02-15
Mål nr M 34-00, Dom 2001-02-05

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Miljödomstolen

Mål nr M 248-99, Dom 2001-05-10
Mål nr M 149-00, Dom 2001-02-07
Mål nr M 24-00, Dom 2001-02-01
Mål nr M 15-00, Deldom 2001-03-29
Mål nr M 6-00, Dom 2001-03-23

UMEÅ TINGSRÄTT
Miljödomstolen

Mål nr M 115-00, Dom 2001-03-29
Mål nr M 106-00, Dom 2001-03-27
Mål nr M 100-00, Dom 2001-02-06
Mål nr M 99-00, Deldom 2001-04-06
Mål nr M 82-00, Dom 2001-03-02
Mål nr M 67-00, Dom 2001-01-18
Mål nr M 57-00, Dom 2001-01-18
Mål nr M 42-00, Dom 2001-02-02
Mål nr M 13-01, Dom 2001-03-28